

UNGDOMSSTYRELSEN
www.ungdomsstyrelsen.se

ISSN: 1651-2855
ISBN: 91-89050-56-8

Villkorad självständighet

Ungdomsorganisationernas självständighet
gentemot sina moderorganisationer

UNGDOMSSTYRELSENS SKRIFTER 2003:8

Villkorad självständighet

*Ungdomsorganisationernas självständighet
gentemot sina moderorganisationer*

”Hur gör man då för att uppnå självständighet och verkligen skapa möjligheter för ungdomarna när normen ser ut som den gör, att vuxna bestämmer oavsett. Det skulle jag vilja fråga de styrande om.”

Före detta förbundsordförande 28 år

Förord

”De vuxna i moderorganisationerna borde blunda lite oftare och försöka minnas hur det var att träda in i föreningslivet som ung, försöka komma ihåg känslan av att få bestämma själv och erövra kunskap på egen hand. Att få förverkliga sina drömmar för sin egen förening och inte för att någon annan säger hur det ska vara är det enda sättet att nå framgång på sikt.”

Propositionen 1993/1994:135, Statens bidrag till ungdomsorganisationer, slog fast att ungdomsorganisationer ska vara självständiga gentemot sina moderorganisationer. Denna proposition ledde till en förordning och till nya föreskrifter för Ungdomsstyrelsen.

Nu tio år senare gör Ungdomsstyrelsen, inom ramen för Allmänna arvsfondens projektsatsning Generationsövergripande frågor, en utvärdering för att ta reda på hur ungdomsorganisationerna har påverkats av propositionen, förordningen och föreskrifterna. Frågan är om dessa blev de verktyg som ungdomsorganisationerna behövde för att slå sig fria från sina respektive moderorganisationer. Hur har de som var ordföranden då 1994 och idag 2003 upplevt förändringarna; har det gynnat självständigheten, har man fått mer handlingsutrymme eller har diskussionerna med organisationens medlemmar och företrädare från moderorganisationerna snarare stoppat utvecklingen för ungdomsorganisationerna?

I den här rapporten, *Villkorad självständighet*, beskriver Jenny Risfelt, som har mångårig erfarenhet av den ideella sektorn, hur man som ordförande i en ungdomsorganisation kan känna sig styrd och kontrollerad av sin moderorganisation. Intervjuer har genomförts med 11 ordföranden som har påverkats av propositionen. Reflektionerna i rapporten är skribentens egna.

Utifrån dessa intervjuer, tolkningar och framtida visioner av vad kommunernas, organisationernas och Ungdomsstyrelsens roller borde kunna vara i framtiden ger rapporten diskussionsunderlag till både gamla och nya ungdomsorganisationer, ungdomsorganisationer som befinner sig mitt i en förändring och moderorganisationer som behöver förstå. För Ungdomsstyrelsen är rapporten ett underlag till vidare studier inom verksamhetsområdet fritid och föreningsliv.

Karen Austin
projektledare
Verksamhetsområdet fritid och föreningsliv

Innehållsförteckning

Sammanfattning

- 1. Inledning**
- 2. Syfte**
- 3. Frågeställningar**
- 4. Metod och urval**
- 5. Begreppet självständighet**
- 6. Propositionens och förordningens effekt**
- 7. Självständighetsprocessen**
- 8. Positiva och negativa faktorer**
- 9. Vikten av självständiga ungdomsorganisationer**
- 10. Relationen med moderorganisationen**
- 11. Anställdas påverkan**
- 12. Det demokratiska utrymmet**
- 13. Reflektion kring Ungdomsstyrelsens roll**
- 14. Självständighet i ett helhetsperspektiv**

Litteratur

Sammanfattning

Självständighetsprocessen

Självständighetsbegreppet är centralt i denna uppföljning av ungdomsorganisationernas relation till moderorganisationerna. Självständighet har inte bara en formell dimension. Självständigheten har också att göra med hur ekonomiskt, ideologiskt och inte minst kulturellt oberoende man är. Vidare är självständighet inte något som är givet en gång för alla, utan något som kräver ständigt arbete.

Från mitten till slutet av 1990-talet utvecklades tre av organisationerna i studien från att vara en del av moderorganisationen till att bli helt självständiga. För en av dessa handlade det om en stor förändringsprocess medan det för de två andra mer handlade om att skapa helt nya organisationer. Självständighetsarbetet var bitvis mycket jobbigt och konfliktfyllt.

Faktorer som drev på självständighetsprocessen var engagemanget och behovet av en annan identitet som kom från ungdomarna, men även kontakter med andra ungdomsorganisationer. Dessutom var formella och informella kontakter värdefulla, framförallt med personer eller grupper inom moderorganisationen som hade en positiv inställning till ungdomarnas självständighetssträvanden. Som hindrande faktorer lyfter ordförandena fram moderorganisationen (genomgående svar), förändringsrädslan i sig och bristande kunskaper och resurser.

Det är svårt att bedriva ett omfattande förändringsarbete som kräver uthållighet när genomströmningen i organisationerna är stor och kontinuiteten liten.

Självständigheten innebär en ny position för organisationen och när den förändras måste relationen med moderorganisationen omdefinieras för att samarbetet ska fungera. Det handlar alltså om en förändringsprocess som måste drivas ömsesidigt av moderorganisationen och ungdomsorganisationen. Tyvärr har ungdomsorganisationerna fått bära ansvaret själva.

Drivkrafter

Kraften som driver och formar ungdomsorganisationerna verkar antingen komma inifrån ungdomarna själva, för att de vill och behöver få ta ansvar. Eller så kommer den från de vuxnas erfarenheter, från moderorganisationen som vill forma ungdomsorganisationen utifrån ett vuxet perspektiv och som fungerar som något tvingande och styrande.

När en av dessa drivkrafter finns och får råda kan en funktionell organisation skapas. Men om båda perspektiven är starka leder det till konflikter och möjligheterna att jobba fullt ut med det som är uppgiften minskar.

För att självständiga ungdomsorganisationer ska kunna utvecklas måste det vara ungdomarnas perspektiv och kraft som styr bildandet, syftet med organisationen och dess utformning. Det måste vara ungdomarna själva som avgör hur de vill se sin självständighet och hur de tolkar ideologin. Vuxenvärlden kan inte både tala om vikten av ett frivilligt föreningsliv präglat av ungas kritiska tänkande, skapande förmåga och inflytande, och samtidigt kräva tolkningsföreträde och försöka styra utvecklingen via formella regler och informella normer.

Att ungdomsorganisationer ska vara självständiga verkar vara en självklarhet för ordförandena. De viktigaste skälen uppges vara att ungdomar måste få göra sina egna misstag och egna vägval för att kunna lära och växa, samt att det handlar om att få komma till tals, driva ungdomarnas perspektiv och själva sätta agendan.

För invandrar- och handikapporganisationerna är frågor kring identitet och kultur också viktiga dimensioner.

Olika tolkningar av självständighet

Beroende på ungdomsorganisationernas historia, tradition och relation till moderorganisationerna har de olika tolkningar av vad det är att vara en självständig ungdomsorganisation och hur självständigheten ska ta sig uttryck.

Verklighetsbeskrivningarna är olika och man kan till exempel se det som att man ärver sin självständighet och att den förs vidare i organisationens vardagliga liv.

Olika villkor för olika nivåer

De olika nivåerna i organisationerna har olika villkor för relationen till moderorganisationen och självständigheten. På central nivå ser de flesta sig som självständiga. Genom anställda och eventuell arvoderad ordförande har man möjlighet att driva arbetet på någorlunda jämbördig nivå. Relationen regleras genom stadgar och avtal. Flera av organisationerna har representanter i varandras styrelser och möts för överläggningar. Samarbetet verkar ofta handla om samordning och information och arbetet löper många gånger parallellt. För någon organisation handlar relationen om konkurrens.

På lokal nivå finns problem. Det kulturella beroendet är särskilt stort i de fall man inte har tillgång till en egen lokal. Ungdomsorganisationen är också många gånger beroende av moderorganisationen ekonomiskt och detta förstärker den kulturella makten. Bristen på ideella ledare är påtalig eftersom människor inte så gärna ställer upp på åtaganden som är en gång i veckan. I vissa organisationer går vuxna från moderorganisationerna in som ledare eller sitter med i ungdomarnas styrelser. Detta för att de i all välmening vill hjälpa till att upprätthålla verksamheten.

Det ideella engagemanget

Fem av de sex organisationerna har förlorat mellan 15 och 52 procent av sina avdelningar från 1995/96 fram till nu. Genomsnittet ligger på cirka 40 procent. Det finns dock en organisation som inte följer trenden utan har ökat med cirka 30 procent både i medlemsantal och i antal lokalavdelningar. Det är den ungdomsorganisation som formellt, kulturellt och ideologiskt är helt självständig.

Det ideella engagemanget minskar även i distrikten, detta leder till att styrelserna inte fungerar. Lösningen verkar vara att man antingen lägger ner distrikten, går samman med moderorganisationen eller har kvar någon ”minivariant” för att inte förlora bidragen. Utan ekonomiska resurser och egna förtroendevalda och frivilliga ledare tar moderorganisationens normer lätt över.

Riksverksamheten upplevs som än mer avlägset och ointressant för lokalavdelningarna. Flera menar att den gemensamma identiteten var starkare förr, att helheten var mer känd och att engagemanget för hela rörelsen var större. Idag är det den lokala verksamheten eller större internationella frågor som är det intressanta. När riksverksamheten bli allt mindre intressant bli kontakten sämre. Detta leder till att frågorna som riks driver blir mindre förankrade och ännu mindre relevanta.

Relation till moderorganisationen

När det saknas en tydlig, ömsesidig och respektfull rollfördelning mellan ungdomsorganisationen och moderorganisationen är det svårt att bygga upp en god relation. Än mer besvärlig blir situationen om organisationerna konkurrerar om samma målgrupp. Då har ungdomsorganisationen mycket liten chans att bedriva ett starkt självständigt arbete.

Några av organisationerna har en lång tradition av att leva nära moderorganisationen. Men det verkar inte per automatik leda till mer eller djupare samverkan. Det verkar dock som att närheten mellan organisationerna medför att nya frågor, synsätt och konflikter relativt snabbt fångas upp och integreras inom det redan etablerade systemet. Frågan är om det över huvud taget är möjligt med "självständig samverkan" – att både vara självständig och samverka på samma gång – när en part har det ekonomiska och normativa övertaget. Kanske krävs det att ungdomsorganisationen är tydligt skild från moderorganisationen och formar sin identitet och ideologi själv, för att reell självständighet ska bli möjlig och därmed även nära samarbete.

De sex organisationerna kan delas in i tre grupper, en där *ungdomar gör för ungdomar*, en där *unga gör för barn och ungdomar* och en där framför allt *vuxna gör för barn*. Bland de organisationer som ingår i gruppen "unga gör för barn och ungdomar" finns åsikten att det vore bättre om de vuxna tog tillbaka ansvaret för barnarbetet så att ungdomarna fick utrymme för egen organisering. Samtidigt är det viktigt att inte tappa bort barnen. Deras behov och delaktighet bör snarast stärkas.

Den framtida organiseringen

Anställda i ungdomsorganisationen påverkar också ungdomarnas möjlighet att själva få ta ansvar och forma sin organisation. De har makt genom bland annat mer tid, större kunskap, högre ålder, mer livserfarenhet och längre tid på positionen. De anställda är både en viktig länk till moderorganisationen och en värdefull resurs i arbetet med att bygga och vidmakthålla ungdomsorganisationens egen identitet och kultur.

Självständiga ungdomsorganisationer kräver att ungdomarna är engagerade i styrelser, arbetsgrupper med mera. Men de lokala styrelserna och föreningarna fungerar allt sämre, distriktsnivån verkar försvinna och den centrala nivån blir mindre relevant.

Detta beror enligt ordförandena bland annat på brist på kunskap och erfarenhet, den gamla strukturen och formen, dåligt självförtroende och uppgivenhet, ointresse och för att vuxna inte släpper ifrån sig makten och tolkningsföreträdet. Utvecklingen ställer många frågor kring den representativa demokratin och framtida organisering. Hur man än vrider och vänder på detta med ungdomsorganisationernas självständighet verkar det till sist ändå handla om de vuxnas bristande förmåga och vilja att lämna över makt, ansvar och möjligheter till de unga så att de kan definiera sin verklighet och agera utifrån den. Först när detta sker får ungdomarna och ungdomsorganisationerna verklig möjlighet att själva kliva fram och ta den självständighet som låg i Ungdomsstyrelsens ursprungliga målsättning.

1. Inledning

Under 1930-talet började man i Sverige se ungdomsorganisationerna som ett viktigt vapen i kampen mot ”ungdomens förfall” och diskussioner inleddes om eventuella bidrag till dessa organisationer.

Ungdomsvårdskommittén lade i mitten av 1940-talet fram olika betänkanden och ett av dessa handlade om det statliga stödet till ”ungdomens föreningar”. Bidragen skulle ges utifrån ett ”statsnyttoperspektiv”. Frågan hamnade i långbänk till dess att det blev klart att motboken skulle försvinna. Då agerade regeringen. I 1954 års proposition gavs bidrag för att få in så många föreningslösa ungdomar som möjligt i organiserad verksamhet.

Föreningslivet kom att stå alltmer i centrum och i 1962 års ungdomsutredning slogs det fast att det var viktigt att ungdomarna själva hade ett reellt inflytande över och ansvar för ungdomsverksamheten. Man förespråkade det som idag skulle kallas ungas frizoner mot vuxenvärlden. Samtidigt insåg kommittén att ett sådant mål skulle begränsa bidragsgivningen till många av de befintliga ungdomsorganisationerna. För att lösa detta fastslog kommittén att de inte ville medverka till att ”vidga klyftorna mellan äldre och yngre”. Därför föreslogs att statsbidragen även fortsättningsvis borde utgå till vuxenstyrda organisationer som bedrev verksamhet för barn och ungdomar.

År 1972 tillsattes en arbetsgrupp som föreslog fyra övergripande mål för bidragen;

- medverka till att utveckla demokratin,
- stimulera till samhällsengagemang,
- skapa en bättre samhällsmiljö,
- bidra till jämlikhet mellan individer och mellan grupper i samhället.

Med ungdomsorganisation avsågs en organisation som bedrev verksamhet bland ungdomar i åldrarna 7–25 år och som hade mer än hälften av sina medlemmar i åldersgruppen under 25 år. Om verksamheten drevs av eller för ungdomarna spelade mindre roll.

År 1990 initierade ungdomsministern Margot Wallström ett reformerat bidragssystem som skulle ge ökade möjligheter för nya organisationer och underlätta generationsövergripande verksamhet.

Det var ett första steg mot ett mer målrelaterat bidragssystem. Ett ytterligare steg togs i budgetpropositionen 1992, där den nya ungdomsministern Inger Davidsson poängterade vikten av demokratisk fostran. Hon framhöll att:

”Inom föreningslivet ges unga människor en unik möjlighet att själva besluta och ta ansvar för sin organisation och dess verksamhet. Det är därför angeläget att stryka under betydelsen av föreningar och organisationer som drivs av ungdomar själva.”

Genom detta uttalande preciserades demokratimålet på ett klart sätt, och stödet till generationsövergripande verksamhet försvann helt ur propositionen. Statens ungdomsråd konstaterade i ”Modell för ett målrelaterat bidragssystem”, som kom i december 1992, att det fanns tre typer av organisationer som fick bidrag:

1. Självständiga ungdomsorganisationer styrda av ungdomarna själva
2. Barnorganisationer ledda av vuxna
3. Organisationer med generationsövergripande verksamhet

Davidssons uttalande betydde att det var organisationer av typ 1 ovan, som antingen skulle prioriteras eller utgöra huvudinriktningen för stödet. Regeringen konstaterade också att en ”självständig” organisation mäts i termer av antal medlemmar i åldern 7–25 år. Minst 60 procent skulle vara inom denna ålderskategori. Även vuxenstyrda barnorganisationer som uppfyllde dessa kriterier räknades in i begreppet självständiga organisationer. Om kriterierna medförde att dessa vuxenstyrda organisationer skulle prioriteras, behövde nya kriterier införas, till exempel mätning av ålderssammansättningen i de beslutande organen. Detta i sin tur skulle leda till att många organisationer riskerade att falla bort och att regeringen i så fall borde besluta om nya målsättningar.

I regeringens proposition 1993/94:135 (Ungdomspolitik) föreslås följande övergripande mål:

att främja demokratisk fostran genom barns och ungdomars engagemang i föreningslivet,
att främja såväl jämlikhet mellan olika ungdomsgrupper som jämställdhet mellan könen,
att medverka till en meningsfull fritid för barn och ungdomar samt
att engagera fler ungdomar i föreningslivet.

Målet om demokratisk fostran konkretiserades på följande sätt:

”Det är viktigt att ungdomarna själva har inflytande över och styr verksamheten. De bör ha möjlighet till inflytande genom att bl.a. ha rösträtt och genom att själva ingå i styrelser och andra beslutande organ både på lokal- och riksplånen. Ungdomsorganisationer bör i princip vara organisatoriskt självständiga gentemot moderorganisationen. När det gäller verksamhet som i första hand riktar sig till barn bör dock andra mått användas på hur organisationens struktur främjar en demokratisk fostran, t.ex. genom patruller eller smågrupper. Även verksamhetens innehåll bör syfta till att intressera ungdomar för samhällsfrågor i vid bemärkelse. Vad vi nu har sagt begränsar möjligheterna till bidrag för vuxenstyrda organisationer som helt eller delvis bedriver verksamhet för ungdomar”.

Från remissinstanserna riktades viss kritik mot beskrivningen av målet demokratisk fostran. Flera organisationer framhöll att det inte borde tolkas så att det utestänger organisationer som i huvudsak arbetar generationsövergripande eller vuxenorganisationer med verksamhet för barn.

År 1999 antogs målen för den nationella ungdomspolitikens 1998/99:115 och tre huvudmål lyfts fram:

- Ungdomar ska ha goda förutsättningar att leva ett självständigt liv.
- Ungdomar ska ha verklig möjlighet till inflytande och delaktighet.
- Ungdomars engagemang, skapande förmåga och kritiska tänkande ska tas tillvara som en resurs.

2. Syfte

Inom ramen för Allmänna arvsfondens projektsatsning Generationsövergripande frågor är denna rapport, *Villkorad självständighet*, en uppföljning av proposition 1993/1994:135 – Statens bidrag till ungdomsorganisationer. Propositionen handlar om ungdomsorganisationernas självständighet gentemot moderorganisationerna och ledde till en förordning och till nya föreskrifter för Ungdomsstyrelsen. Genom intervjuer med nuvarande och före detta förbundsordförande i ungdomsorganisationerna fås en fördjupad kunskap om hur dessa nyckelpersoner anser att propositionen 1993/1994:135 påverkat ungdomsorganisationernas situation och självständighet. Intervjuerna ger material som dokumenterar och tar tillvara dessa personers erfarenheter, syn på och tankar kring självständighetsaspekten och ungdomsorganisationernas situation under mitten av 1990-talet och nu 2003.

3. Frågeställningar

Följande frågeområden diskuterades med ordförandena:

- Propositionen kom 1994 och det är intressant att studera vad som hände i organisationerna under följande år. Vilken roll fick den nya förordningen och föreskriften och hur såg självständighetsprocesserna ut? Vilka faktorer förde utvecklingen framåt, vad hindrade och vad är det som fortfarande hindrar självständighetsprocesserna?
- I förordningen sägs att organisationerna i princip bör vara självständiga. Anser ordförandena att detta är viktigt och vilka är i så fall argumenten? Hur ser man på begreppet självständighet?
- Hur såg det ut och hur ser det ut i organisationerna idag med självständigheten och relationen till moderorganisationen? Är den bara formell eller är den också ekonomisk och kulturell? Ser man sig som ideologiskt oberoende eller är ideologin något man delar helt och fullt?
- Uppfylls propositionens intentioner? Om inte – vad anser ordförandena behöver göras? Vilka tankar finns inför framtida organisering och vad är Ungdomsstyrelsens roll?

4. Metod och urval

Uppföljningen består av intervjuer med elva förbundsordföranden från sex olika organisationer. Sex av de intervjuade är förbundsordförande idag, medan övriga var verksamma när propositionen kom eller strax därefter.

I undersökningen ingår¹: Unga Allergiker, Röda Korsets Ungdomsförbund, Turkiska Ungdomsförbundet, Svenska Missionsförbundets Ungdom, Unga Örnar och Ungdomens Nykterhetsförbund. I en av organisationerna var nuvarande ordförande även ordförande i mitten av 1990-talet, varför det endast genomförts elva intervjuer. De intervjuade personerna är: Anna Lindström, Jenny Palm, Mattias Iweborg, Charlotte Signahl, Ahmet Önal, Sverker Wadstein, Mattias Ingeson, Claes-Göran Enman, Monica Green, Sofia Modigh och Morgan Öberg.

Tre av organisationerna blev självständiga under 1990-talet, medan de tre andra har en lång historia som formellt självständiga organisationer. De sex organisationerna skiljer sig på många sätt från varandra. Uppföljningen har tagit fasta på de tankar, erfarenheter och berättelser som delas av flera av ordförandena för att slutsatserna ska vara så generella som möjligt. Alla aspekter gäller dock inte för alla organisationer. En av organisationerna har ingen moderorganisation, vilket gör den svår att hantera på samma sätt som de övriga i redovisningen. Den skiljer sig även från de övriga genom att mer ha karaktären av en vuxenorganisation för barn².

Det bör också påpekas att så gott som samtliga intervjuade inte är ungdomar, utan vuxna i åldern 21–50 år, med en snittålder på 33 år. Flera personer som intervjuades har idag andra positioner i samhället. De svar som ges är de dåvarande ordförandenas nuvarande bild av vad som hände och de nuvarande ordförandenas åsikter och tankar. Om dessa svar och tankar stämmer överens med verkligheten för medlemmarna i organisationerna är något som vi inte har kännedom om.

De sex intervjuade organisationerna representerar allt från ungdomsorganisation (13–25 år), barn- och ungdomsorganisation (0–30 år), barn- och ungdomsorganisation (0 och uppåt) till vuxenorganisation för barn/familjeorganisation (främst barn och vuxna/unga ledare).

---

¹ Organisationerna har valts ut av handläggare Karen Austin på Ungdomsstyrelsen

² I texten är organisationerna till stora delar avidentifierade. Det är inte viktigt för uppföljningen att veta till vilken organisation en viss berättelse hör eller till vilken ordförande ett visst yttrande hör. Därför har inga organisationsnamn tagits med. I några av ordförandenas citat har organisationens namn bytts ut mot orden moderorganisation eller ungdomsorganisation.

5. Begreppet självständighet

Självständighet är ett begrepp som många gånger uppfattas som något givet och självklart för de elva ordförandena. En ordförande säger:

”Det finns någon form av underförstått i Sverige att det ska finnas egna ungdomsorganisationer och unga ska kunna bestämma själva. Så det blir inte att man reflekterar över det för det finns där bara som en självklarhet”

Men frågan är om begreppet är så självklart och om alla menar samma sak när de talar om ”självständig ungdomsorganisation”. För att få mer klarhet i begreppet använder vi de källor som står till buds i denna uppföljning, nämligen Ungdomsstyrelsen och de intervjuade själva.

Ungdomsstyrelsens bidragsregler

Bidragsreglerna som gäller från 1994 kräver att en ungdomsorganisation måste vara självständig och demokratiskt uppbyggd och bedriva en verksamhet som inte strider mot demokratins regler. Minst 60 procent av medlemmarna ska vara i åldern 7–25 år. Som tidigare nämnts preciserade ungdomsministern demokratimålet i budgetpropositionen 1992:

”Inom föreningslivet ges unga människor en unik möjlighet att själva besluta och ta ansvar för sin organisation och dess verksamhet. Det är därför angeläget att stryka under betydelsen av föreningar och organisationer som drivs av ungdomar själva.”

I propositionen framhåller regeringen att ungdomsorganisationerna i princip bör var organisatoriskt självständiga gentemot moderorganisationerna. Ungdomsstyrelsen skriver 1999 i ”Förslag till förändrade bidragsregler” att:

”Bildandet av självständiga ungdomsorganisationer har inneburit att ungdomar nu fått den formella makten över sin verksamhet, vilket också varit målet.”

För regeringen och Ungdomsstyrelsen verkar begreppet självständighet med andra ord betyda *formell självständighet*.

Ordförandena om självständighet

När ordförandena ska definiera begreppet självständighet handlar också många svar om den formella aspekten; eget årsmöte, egen ansvarsfrihet, beslutanderätt över budget och personal, egen juridisk person, etc.

Men deras svar visar att begreppet också innehåller andra dimensioner. Dessa är inte alltid lika konkreta men påverkar och präglar minst lika mycket det vardagliga livet och därmed styr de också möjligheten till självständighet.

Ordförandena talar om att det är viktigt att vara *ekonomiskt oberoende*, men att detta är ett näst intill ouppnåeligt mål. Nästan alla konstaterar att deras organisation är ekonomiskt beroende av moderorganisationen och/eller staten. Ett ensidigt ekonomiskt beroende tvingar lätt styrelsen att fatta vissa beslut och därmed villkora den formella självständigheten. Organisationerna har det ekonomiska ansvaret, men de flesta har inte den ekonomiska styrkan eller friheten för att uppnå reell självständighet. Ordförandena säger också att det handlar om att själv få välja hur man värderar något, att få tycka, tänka och agera som man vill och att det handlar om både egen upplevd, och av andra uppfattad,

självständighet. Det räcker inte med att själv se sig som en självständig part utan man måste också bli bemött med respekt, som likvärdig part.

”Men jag tror att det är svårt att klara sig utan upplevd självständighet, då menar jag nog både av andra och självupplevd. Luddigaste och svåraste. De är nödvändiga men inte tillräckliga. Samtidigt är de konsekvenser av andra självständigheter.”

Det räcker alltså inte med att självständigheten är formell – finns som ett årsmötesbeslut, är nedskriven i egna stadgar och upprätthålls genom en viss struktur. Både man själv och andra, måste omfattas av den i vardagen. Företrädare för moderorganisationen och ungdomsorganisationen måste agera som om självständigheten är reell. Det handlar om att stå fri från påverkan från moderorganisationens både uttalade och outtalade normer och regler och att inte styras av moderorganisationens tolkningar av världen. Det handlar om att moderorganisationen inte ska kräva tolkningsföreträde och att ungdomsorganisationen inte ska ge moderorganisationen den maktpositionen. Denna dimension av begreppet självständighet kan vi kalla *kulturell självständighet* och är kanske den allra viktigaste för att uppnå reell självständighet. Det är förvånande att så få av de intervjuade ordförandena tar upp denna aspekt när de beskriver begreppet självständighet. Samtidigt är deras berättelser från vardagen fulla av exempel på hur svårt det är att stå emot de vuxnas normer och hur mycket moderorganisationens kultur ändå styr. Kanske är detta ett uttryck för hur den kulturella dimensionen upplevs och känns i vardagen, men att den är svår att greppa och verbalisera. Kanske handlar det om att ordförandena befinner sig på förbundsniån där självständigheten ofta är relativt god. Vid flera intervjuer uppgav ordförandena först att organisationerna var/är helt självständiga, men ju längre intervjun pågick desto tydligare blev det att det ofta är moderorganisationens normer och kultur som styr på till exempel lokalplanet. Ett par av de intervjuade nämner också att det är viktigt att vara *ideologiskt självständig* – att självständigt utforma ideologin eller självständigt tolka den ideologi man har gemensam med moderorganisationen. Men här verkar åsikterna gå isär. De intervjuade har mycket skiftande tankar kring huruvida ideologisk självständighet är möjlig och om den är eftersträvansvärd.

”Egen ideologi och egen verksamhet ... vi tyckte det var viktigt att vara oberoende.”

”Vi är inte oberoende ideologiskt. Jag skulle inte vilja det heller.”

”Ideologiskt är man inte oberoende, vill inte, men ändå är det oerhört viktigt att man är oberoende.”

Vi kan alltså konstatera att det i begreppet självständighet inte bara ligger en formell dimension utan även en ekonomisk och ideologisk. Vid sidan av dessa dimensioner av självständighet kan vi foga den kanske viktigaste dimensionen – kulturell självständighet – känslan och möjligheten att i vardagen fritt kunna tänka, känna och agera utan att styras av i det här fallet moderorganisationens tolkningsramar. Det är också viktigt att poängtera att självständigheten inte en gång för alla är given. I en intervju sa en av ordförandena att *”självständighet är som kondition”*. Konditionen kräver att man hela tiden arbetar och underhåller den, och det kan vara ett tufft jobb om man vill nå någonstans. Grundkonditionen kan man få med formell självständighet och genom demokratiska färdigheter, men resten är ett slitgöra där man aldrig kan luta sig tillbaka.

6. Propositionens och förordningens effekt

Vi kan konstatera att propositionen verkar ha haft funktionen av att legitimera de nya organisationernas självständighetsarbete. Men att det inte var statens nya direktiv som var upphovet till självständighetsstävandena. Bidragsreglerna, användes och används än idag som ekonomiskt argument i diskussioner om organisationernas existensberättigande. Nuvarande ordförandena har dålig eller ingen kunskap om propositionen.

Det är inte möjligt att utifrån dessa intervjuer uttala sig om förordningens faktiska effekt på organisationerna och deras utveckling. Att särskilja just förordningens påverkan från andra både kända och okända faktorer som påverkade självständighetsprocessen och än idag påverkar situationen i organisationerna är omöjligt. Men ordförandenas tankar och föreställningar om propositionen och förordningen blir tydliga i intervjuerna.

Energikick

Tre av organisationerna gick från att vara en del av moderorganisationen till att bli helt självständiga. De gamla råden och kommittéerna byttes ut till egna styrelser, de övertog personalansvaret och var inte längre någon enhet inom respektive moderorganisation. Propositionen blev en signal och en bekräftelse för de före detta ordförandena som gav dem energi att fortsätta.

”Möjlighet för oss och krav för riksförbundet. De själva började prata om att det kommit en lag som gör att man måste göra det, men innerst inne ville man inte göra det...”

”Jag vågar vara glasklar när jag säger att den inte hade ett smack att göra med vårt beslut att bli självständiga, däremot använde vi den som argument för att övertyga i organisationen.”

”Styrelsen innan hade redan börjat med självständighetsarbetet så det var inte det som var styrande ... men gav energi.”

Ekonomiskt argument

Det som också blir tydligt är att de före detta ordförandena, liksom vissa av de nuvarande, använde propositionen som ett ekonomiskt argument.

”Använde den som argument för att övertyga både i ungdomsorganisationen och i moderorganisationen ... Vi använde oss av den som ett argument, för ekonomifrågan var i någon utsträckning på agendan.”

”Proppen har med ekonomi att göra, bara så använde vi den. För att få pengar måste vi göra så här. Samtidigt ska staten inte bestämma hur vi organiserar oss, men vi ska var medvetna om vilka förutsättningarna och konsekvenserna är i det sammanhanget.”

Förändrat medlemskapsbegrepp

För de tre andra före detta ordförandena verkar det som om propositionen mest har handlat om medlemsbegreppet, men även här lyser den ekonomiska dimensionen igenom:

”Jag kommer ihåg proppen men inte innehållet ... Jag kommer ihåg att vi tittade på de där regelverken med procent under 25 år och jag tror att vi med nöd och näppe klarade oss, klarade gränsen. För att få de ekonomiska bidragen så måste vi klara gränsen ... Påverkade inte organisationen ett dyft. Man kollade att man levde upp till regelverket och det gjorde vi, ekonomisk fråga bara.”

”Kommer ihåg att jag var på ett möte ... måste ha varit på Ungdomsstyrelsen ... var förvånad att där satt organisationer som inte hade så tydlig rågång mellan vad som var ungdoms- och vuxenorganisationen. Vi tyckte att det var konstigt att 40-åriga gubbar skulle bestämma över ungdomarna. Vi konstaterade att det var som vi hade det, som vi tyckte. Inget vi förändrade, bara kul om andra inte kunde räkna alla gamla”

”Påverkat medlemsbegreppet, det måste ju vara betalande ... ”

Dålig kännedom idag

De nuvarande ordförandena har liten kunskap om propositionen. Flera ordförande har kommit och gått och det historiska minnet är inte så långt.

”Proppen känner jag inte till. Jag använder det (bidragsreglerna) som argument när folk säger att det blir dyrare med egen organisation: Genom detta (regelverket) kommer vi åt pengar som andra inte kan komma åt.”

” Jag kände till den. Det hände ju något som krävde att man skulle göra sig fri från moderorganisationen. Varför och vilken kraft som låg bakom vet jag inte. Jag tror inte det påverkade vår organisation så mycket, men jag vet inte riktigt.”

”Lite dåligt grepp.” Kommer inte ihåg den.”

7. Självständighetsprocessen

Det är inte möjligt att helt jämföra de sex organisationernas utveckling under mitten och slutet av 1990-talet. Vissa var redan självständiga och för dem handlade självständighetsarbetet om annat. De organisationer som bildades under denna period var och är sinsemellan mycket olika.

Tre organisationer gick från att vara en del av moderorganisationen till att bli helt självständiga organisationer.

Organisation 1

fanns sedan lång tid tillbaka på lokal, distrikts- och förbunds nivå inom moderorganisationen. De hade egna råd på central och distriktsnivå och styrelser på lokalt plan. Självständighetsarbetet innebar en stor förändringsprocess för struktur, kultur, personal etcetera.

Organisation 2

gick från i princip ingenting till en egen organisation. För dem handlade det om att bygga upp allt från grunden, att testa och lära och att engagera fler ungdomar.

Organisation 3

gick från att ha en delvis uppbyggd organisation inom moderorganisationen, till en egen organisation. Det innebar en helt självständig styrelse med egen personal på centralt plan, men med sektioner inom moderorganisationen på lokalt plan.

För de två sistnämnda organisationerna handlade arbetet inte om en förändringsprocess, utan om att skapa något nytt. Det fanns inga strukturer att luta sig mot, men inte heller några som begränsade självständighetsprocessen. Detta innebar att det var enkelt för att den egna kulturen inte behövde förändras, men svårt eftersom det fanns mycket som var helt nytt inom ekonomi, administration och att ha personalansvar. Gemensamt för alla tre var att det var tufft!

"För det är inte så enkelt när trycket kommer och det blåser väldigt kallt, då ska man verkligen kunna stå emot."

"... den smärtsamma självständighetsprocessen ..."

"... kanske de två svåraste åren i mitt liv. Det var nätter när man inte kunde sova ..."

"De betraktade oss som obstinata snorungar... det var inte roligt."

Organisation 1

”Det fanns olika grupper inom det organiserade ungdomsarbetet, bland annat mer internationellt samhällsengagerade grupper, och dessa var viktiga för kampen att bli en självständig organisation. I en massa andra sammanhang var man engagerad och van att få ta ansvar själv, men här var man fast i en organisation som begränsade ens möjligheter. Att man inte fick utöva inflytande, och för att man också i någon mening kände att moderorganisationen behövde en radikalare gren, drev på behovet av en självständig organisation.”

Att bilda en självständig ungdomsorganisation var ingen ny tanke:

”Det hade varit ett par försök tidigare som inte hade resulterat i något egentligen. Det handlade ju om att det fanns ungdomar som var engagerade och ville något, så drev man frågan så långt man orkade och när moderorganisationen sedan sa nej, så slutande man. Så dog frågan ett tag. Vi kom till den punkten att nu eller aldrig. Vi var tillräckligt många som orkade och ville driva frågan och så valde vi att satsa på det rejält. Vi som sitter i förbundsrådet beslutade att vi kommer att driva att det blir en självständighet men alla ska få chansen. Vi anställde en person för att genomföra en utredning, vi samlade in, processade och utarbetade sedan två alternativ. Dessa gick ut på remiss igen till hela organisationen. Sedan på vårt riksårsmöte 95 fick vi klartecken till riksstämman kommande år att lägga ett förslag om ett självständigt ungdomsförbund.”

Det var inte alla i organisationen som tyckte att detta var rätt väg att gå, men styrelsen drev arbetet hårt framåt:

”Vi hade ett möte, en diskussion: har vi rätt att som vald styrelse på den centrala nivån använda alla tillgängliga medel för att försöka övertyga organisationen att en viss linje är den rätta? Vi bestämde oss att det tyckte vi att vi hade ... Vi var ju valda för att göra detta ...”

Alla var alltså inte överens och det blev en tuff debatt, inte bara med moderorganisationen, utan också internt i ungdomsorganisationen. Nästan en tredjedel av ombuden röstade emot när det slutliga beslutet fattades 1996. Något år efter självständigheten flyttade ungdomsorganisationen till egna lokaler. Det hade de velat göra med en gång, men blev först övertalade av moderorganisationen att stanna kvar i deras lokaler. Idag är man, på grund av bristande ekonomi, tillbaka i moderorganisationens lokaler. Minskade ekonomiska resurser har även medfört att man har varit tvungen att minska personalstyrkan. Idag är de distriktsanställda också anställda centralt. Det finns ett samarbetsavtal med moderorganisationen och organisationen får ett rejält ekonomiskt bidrag. Att stämman inte var enig 1996 påverkar fortfarande både förhållandet inom organisationen och förhållandet till moderorganisationen. Vissa medlemmar har ännu inte accepterat beslutet.

Organisation 2

Ungdomarna i organisation 2 fanns som en liten ungdomskommitté på centralt plan inom moderorganisationen.

”En person hade ansvar för att engagera ungdomar. Det man hade som aktivitet var att samla ihop ungdomar 1ggr/år. Då valde man styrelsen till kommittén, men den varade aldrig länge eftersom ungdomarna inte hade beslutanderätten över ekonomin, verksamheten etcetera. De äldres synsätt och attityd var att det är vi som styr över er, det spelar ingen roll om ni får pengar.”

Propositionen var en signal till moderorganisationen och ungdomskommittén tryckte på för att få ett eget ungdomsförbund med ungdomsstyrelser även på lokalt plan. År 1995 började ordföranden och ytterligare en person att arbeta för en frihetsprocess. Det första steget blev att få kontroll över det konto där pengarna till ungdomsarbetet sattes in. De äldre blev arga och trodde inte att ungdomarna skulle klara det. Ungdomarna kämpade på och började styra verksamheten och genomföra lägerverksamhet. Detta uppskattades inte av moderorganisationen:

”De försökte med olika spel att ta ifrån ungdomarna makten. På årsmötena försökte de få in motkandidater från vuxenorganisationen för att ta kontrollen över det hela. Det som hände var att ungdomarna tillsammans stod bakom ungdomarnas kandidater och det blev förkrossande nederlag för de vuxna. Det genomfördes två till tre val på det sättet. Ungdomarna ansåg att moderorganisationen försökte styra dem – men man kan inte lura ungdomar.”

Något år senare flyttade ungdomarna till egna lokaler och fick möjlighet att utvidga verksamheten. Även detta var de äldre motståndare till och flytten blev en chock för många. Under 1,5 år var kommunikationen helt bruten mellan organisationerna. Från början hade man en projektanställd och mycket dålig ekonomi, men successivt byggde de ut verksamheten med utbildningar, egen tidning och andra aktiviteter. Framgången födde stolthet och självkänsla, vilket gav kraft till det fortsatta arbetet. Organisationen har idag inget samarbetsavtal och får inga pengar från moderorganisationen. Det finns två distrikt med en anställd i vardera och några anställda på rikskansliet.

... med den nya styrelsen inom moderorganisationen kommer vi bra överens. Det har skett en försoningsprocess, men den har tagit två till tre år. Det har inte gått lätt eftersom vår separation inte var enkel och tog så mycket kraft vilket gjorde att vi var väldigt besvikna på de äldre – en tid med mycket skitsnack bakom ryggen.”

Organisation 3

Självständighetsdiskussionen startade i början av 1990-talet. Ungdomarna och de vuxna inom moderorganisationen såg mycket olika på ungdomsverksamheten och ungdomarna tyckte att arbetet borde ske mer på deras villkor. När ungdomsorganisationen bildades 1994 blev riksorganisationen helt självständig, medan lokalgrupperna fortfarande var organiserade som sektioner inom moderorganisationen. Inga distrikt fanns. Denna organisationsbildning gestaltade sig på ett helt annat sätt än för Organisation 1 och Organisation 2, där årsmötena präglats av kamp och olika viljor. Men inte heller här var situationen helt bra.

”Det var liksom ingen som reagerade. Vi hade förberett det jättemycket, vi hade massor av argument, papper på allt och argument för allt. Sedan tog det två sekunder att klubba igenom. Ingen ställde någon fråga! Fattade man inte? Var man inte intresserad? Sedan pratade de vuxna timvis om medlemsavgiften.”

De första åren handlade arbetet om administration, personalfrågor, budget och allt annat ungdomsorganisationen förut inte hade skött själv. I början fanns rikskansliet i samma lokaler som moderorganisationen, men sedan flyttade ungdomsorganisationen för att förenkla självständighetsutvecklingen och för att hyran som moderorganisationen tog ut blev för hög.

Det fanns konflikter centralt men inte på lokalplanet. I moderorganisationens stadgar skrevs in att de på samtliga nivåer företräds av ungdomsorganisationen när det handlar om ungdomsfrågor. Så här i efterhand tror före detta ordföranden att det gick för fort och att processen skulle behövt ta längre tid. Om de vuxna hade fått mer information och utbildning hade oklara roller och konflikter kunnat undvikas. Idag driver fortfarande moderorganisationen barn- och ungdomsverksamhet, och myndigheterna fortsätter att vända sig till moderorganisationen i barn- och ungdomsfrågor. Ungdomsorganisationen får endast ett mindre ekonomiskt bidrag varje år från moderorganisationen, vilket leder till att organisationen haft ekonomiska problem och till att kansliet är litet. Man har inga distrikt och de sektioner som finns inom moderorganisationen på lokalt plan får finnas kvar. Inga nya får bildas. Man strävar mot självständiga lokalavdelningar.

Organisation 4

Organisation 4 är en traditionell organisation med lokalavdelningar, distrikts- och förbunds nivå. Organisationen ingår i en ”familj” som har vissa gemensamma stadgar. Inom familjen finns juniororganisation, ungdomsorganisation, scoutorganisation och moderorganisation. Traditionen bakåt är lång och i mitten och slutet av 1990-talet hade organisationen en framgångsrik period:

”Våra frågor kom jättehögt på den politiska agendan och vi fick därför stort inflytande... vi hade ju en väldigt stark självkänsla de här åren så våran självständighet ökade enormt skulle jag vilja säga. Gentemot myndigheter, politiker och gentemot vår egen vuxenorganisation också.”

Ungdomsorganisationens framgång och goda självförtroende innebar att moderorganisationen fick mindre betydelse:

”I övrigt gick relationen mot att bli i det praktiska och för våra föreningar och våra arrangemang blev den mer till en ickerelation – vi behövde inte dom. Vi var starka själva, vi gjorde egna grejor. Min känsla är att det var mer samarbete innan, men vi sket i det för vi behövde inte det.”

Självständighetssträvandena för ungdomsorganisationen handlade om att göra tydliga avtal för sådant som tidigare varit muntliga överenskommelser. Avtalen reglerade personal, lokalhyror, vaktmästeri, bokföring, löneadministration etcetera. I en gemensam instans, som hade mycket makt, genomdrev ungdomsorganisationen vissa stadgeändringar i samtliga organisationer så att instansen fick mindre makt. Stadgeändringen innebar att organisationerna fick egen beslutanderätt i fler frågor, bland annat över att skriva egna program. Ungdomsorganisationen fick och får fortfarande ett betydande ekonomiskt bidrag från moderorganisationen (lotteriverksamhet), vilket gör att man har råd att ha många anställda. Distriktskonsulenterna är numera centralt anställda.

Organisation 5

Organisation 5 är en traditionellt uppbyggd organisation med avdelningar (några kretsar), distrikt och riksförbund. En av ordförandena kallar organisationen för vuxenorganisation för barn och den andra kallar den för familjeorganisation. Organisationen har både familjemedlemskap och individuellt medlemskap och är uppbyggd efter 1930-talets normer. Organisationen förändrades radikalt under 1980-talet och under 1990-talet krävdes en nyorientering. Ekonomin blev sämre, konkurrensen blev större och färre vuxna ville engagera sig som ledare. Självständighetsarbetet kom att kretsa kring demokratin i organisationen och medlemsbegreppet. Bland annat valde man att satsa på att stärka barnens plats och demokratiskolning. De införde också en ”Barnkongress” som har betytt mycket för hela organisationen och för vitaliseringen av den ordinarie kongressen. Organisationen har ingen traditionell moderorganisation men hade och har hjälp av en grupp som består av ideologiskt närliggande organisationer, studieförbund och företag. Dessa försöker på flera sätt att stödja organisationen, bland annat ekonomiskt. Möjligheterna att påverka och samverka liknar dem för flera av de andra ungdomsorganisationerna men med den skillnaden att här möter framförallt vuxna andra vuxna. Man har ett rikskansli, men få anställda ute i distrikten.

Organisation 6

Denna organisation är en stor, traditionellt uppbyggd barn- och ungdomsorganisation med en nästan 100-årig historia. Under mitten och slutet av 1990-talet gick organisationen ihop med andra ideologiskt närliggande ungdomsorganisationer och bildade ett gemensamt kansli. Tyvärr fick inte detta genomslag i hela organisationen och moderorganisationen följde inte efter som man hade hoppats. Under denna period ändrades också medlemsbegreppet för att motsvara statens bidragsregler med krav på betalande medlemmar. Detta fick till följd att organisationen officiellt tappade många medlemmar. Organisationen fick på grund av ekonomiska skäl flytta tillbaka till moderorganisationen. De har delvis gemensamma stadgar med moderorganisationen och lokalplanet är tätt knutet till moderorganisationens lokalföreningar. I stadgarna står skrivet att moderorganisationen anförtrött barn- och ungdomsverksamheten till organisationen. Inget samarbetsavtal finns, men väl vissa stadgereglerade samverkansformer. Organisationen har ett rikskansli och i distrikten finns anställda konsulenter.

8. Positiva och negativa faktorer

I intervjuerna fick ordförandena frågor om vad som var positiva faktorer i självständighetsprocessen och vad som hindrade processen.

Faktorer som drev på i organisationerna 1–3

Unga ville själva ta ansvar

”Det började utvecklas olika kulturer, och så fort man ville utöva inflytande så var det ett enormt rabalder. Vi missbrukade förtroendet när vi tyckte tvärt om – den normativa makten var stor från moderorganisationen!”

”Blev starka tillsammans, kämpade gentemot moderorganisationen. Kämpade för vår självständighet. Sedan klarade vi mycket tillsammans, vi gjorde det.”

”Vi hade mycket bra idéer och fantasier om vad man skulle kunna göra. Mycket engagemang som drev, det var roligt!”

Utveckla en annan identitet

”Drivkraften var en annan ideologi, en annan identitet än moderorganisationen. Vi såg på oss själva på ett annat sätt än de, vi tyckte inte att vi var drabbade eller att det var synd om oss.”

”Ett annat ideologiskt synsätt. Detta var en stor anledning till självständighetsviljan. En drivkraft för oss.”

Formella och informella kontakter med moderorganisationen

”Ledarduon i moderorganisationen var avgörande för att beslutet sedan skulle gå igenom. De var övertygad redan från början. Det var viktigt även om inte ens dom lyckades få en övertygande majoritet att stödja förslaget.”

”Vänner i moderorganisationen – som kunde stoppa de andra.”

”Lokalföreningarna i moderorganisationen.”

Kontakter med andra organisationer

”Jag tror att vårt medlemskap i LSU och de kontakter som vi fick (satt i styrelsen) spelade roll. Vi såg andra ungdomsorganisationer.”

”Vi började inleda samarbete med LSU. Ett första steg var att lära av de svenska organisationerna. Se vilka möjligheter som fanns, hur kan man lösa olika situationer.”

Delta i samhällsutvecklingen

”Jag tror att i ungdomsförbundet såg man möjligheterna med att förändra och utveckla ungdomsförbundet på andra sätt, den pågående samhällsutvecklingen påverkade. Vi som var aktiva då kände att det hände mycket mer i samhället utanför än vad vi förmådde möta genom vår organisation. Det var positiva faktorer för förändringen, slår vi bort bojorna så har vi mycket större möjlighet att vara med i samhällsutvecklingen.”

Faktorer som motverkade självständighetssträvandena i organisationerna 1–3

Moderorganisationen

”Ordförande och stora delar av styrelsen i moderorganisationen.”

”Moderorganisationen var uppriktigt rädd, vi hade blivit allt mer politiska.”

”Moderorganisationen, försökte ta kontrollen över allt.”

”Myndigheterna fortsatte att vända sig till vuxenorganisationen, och de gjorde inget för att förändra det.”

Förändringsrädsla

”Förändringen i sig, människor blir rädda.”

”Förändringsrådet. De motiv som finns för människor att vara kvar i en organisation skiljer sig från de som gjorde att man en gång i tiden gick med. Är man lite raljant så är motiven ju framför allt sociala. Det vi då pratar om är att gå in och bryta sociala strukturer och det är ingenting som är lätt”.

Bristande kunskap och resurser

”Hade inte resurser och kunskap att ta tillvara ungdomarna, ge dem utbildning etcetera.”

”Det som saknades var till exempel de administrativa delarna, ekonomin, där vi skulle behövt mycket mer stöd i början av till exempel Ungdomsstyrelsen. Introduktionsutbildning.”

”Fick inte något stöd från någon annan, vi hade behövt mer kunskap.”

Positiva faktorer i organisationerna 4–6

Samhällsutvecklingen

”Ungdomspolitik, som politikområde spelade roll för att stärka oss. Det var ju en del frågor, ungdomsråd, ungdomskonferenser. Vi hade blivit ett namn och vi kvalade ibland in på sakfrågan och ibland in som ungdomsrepresentant. I båda sammanhangen var vi med.”

”Sverige skulle gå med i EU. Våra frågor kom jättehögt på den politiska agendan och att vi därför fick stort inflytande.”

”Dels var det de strukturella förändringarna på 1990-talet som skedde i Sverige med allting som konkurrerade med gamla typen av ungdomsverksamhet. Färre medlemmar, sämre ekonomi och färre ledare. Det är klart det blir strukturella förändringar.”

Formella och informella kontakter med moderorganisationen

”Folk uppmuntrade oss att gå vidare i processen, bra idé men ville inte själva ta klivet sen.”

”Just under den här perioden hade moderorganisationen en blind förbundsordförande vilket gjorde att han hade extremt svårt att vara med i teve och i

debatter. Då tyckte han att vem är näst bäst och det är ju ungdomsförbundets ordförande ... när man väl kommit med i rullorna och satt sitt eget namn på journalisternas och socialministerns karta så är det klart att sedan finns man kvar.”

Faktorer som förhindrade processen i organisation 4–6

Moderorganisationen – auktoritet

”Vuxenorganisationen. De vuxna i kraft av att de är vuxna och har ålder och auktoritet som gör att de tycker att de har rätt att bestämma över ungdomar.”

”Motstånd mot unga människors handlingsfrihet, tröghet, äldre.”

”Präglad av det som ungdom – fostran till undergivenhet. Svårt att agera på annat sätt än det jag lärt.”

Minskande resurser (pengar och personer)

”Vi tappade medlemmar och fick spara pengar. Tufft och det ledde till en negativ spiral. Vi var tvungna att spara och kommunen drog in sina bidrag och vi var tvungna att spara mer och mer.”

”Allt färre frivilliga ledare.”

Organisationen spelar mindre roll

”Riksfrågorna blir allt mindre intressanta, vilket leder till allt färre kontakter, vilket i sin tur leder till att frågorna blir mindre förankrade och ännu mindre relevanta ... kontakten med moderorganisationen och de vuxna lokalt det viktiga och relevanta.”

Positiva faktorer idag, nämnda av nuvarande ordförande

Positiv självbild

” Historien – den lever kvar. När ungdomarna får höra historien tar de väl hand om organisationen, känner en vikänsla. De har fått ett bevis på att de kan. De kan träffa vem de vill – göra vad de vill, träffa Göran Persson, de kan öppna dörrar, vilka dörrar som helst egentligen. Bara vi är aktiva, bara vi visar framfötterna, bara vi tar ansvar – så kommer vi väldigt, väldigt långt.”

Ledare

”Ledare som driver detta framåt, att jobba för förnyring.”

”Ledare är viktiga som symboliska förebilder.”

Negativa faktorer idag, nämnda av nuvarande ordförande

”Bristande personella resurser”

”Brist på medlemmar som vill sitta i styrelserna.”

”Svårt att driva samma verksamhet som vi gjort hittills med ideella krafter. Svårt att få ledare, och personer som är intresserade av att sitta i styrelser. Vilket gör att man måste fundera på framtida organisation och verksamhet.”

”Svårigheten att få ledare och styrelseledamöter – har varit en av de största frågorna. Unga människors sätt att agera, sätt att kanalisera engagemang har svängt på något sätt och vi har inte hängt mer.”

Dålig ekonomi

”Vikande ekonomi.”

”Men så går ekonomin ner och mycket händer. Flyttar tillbaka till moderorganisationen, avskedar 10 personer ... många känslor, inte lika mycket go.”

”Pengar, vi har inte möjlighet att göra det vi vill eller borde.”

”Vi har dåligt med pengar och det är ett problem. Vi ligger lite lågt med verksamhet.”

Moderorganisationen

”Moderorganisationen inkräktar på vårt område. De har verksamhet för barn och unga parallellt med oss – de vill täcka allt! De bryr sig inte om att fråga oss ens.”

”Jag lägger ner mycket tid på att argumentera i moderorganisationen, helt meningslöst.”

Förändringen i sig

”Förändringen i sig – den kraften är fascinerande stark.”

”De som har varit med väldigt länge kanske inte vill släppa in nya. Eller de vill, men när det kommer till kritan så gör man det själv.”

Reflektion kring processen och förändringsfaktorerna

Vari från kommer egentligen kraften som driver fram ungdomsorganisationer?

Kommer kraften inifrån, från ungdomarna själva, för att de vill och behöver få ta ansvar? Eller kommer kraften från de vuxnas erfarenheter, från moderorganisationen som vill fostra ungdomarna och forma organisationen utifrån ett vuxet perspektiv? Med utgångspunkt i vad ordförandena säger verkar svaret bli att den till största delen kom från ungdomarna själva. De var engagerade, ville ta ansvar, hade idéer och de kände att deras identitet inte var att förväxla med de vuxnas.

Låt oss titta lite närmare på de tre organisationerna som blev formellt självständiga i mitten och slutet av 1990-talet:

Organisation 1

Här fanns kraften från båda håll. Men det är tydligt att ungdomarna själva ville och själva drev processen. Samtidigt fanns dock röster att en ungdomsorganisation skulle vara en inspiration för hela rörelsen, skulle bli en viktig samhällspåverkare, ge profil åt rörelsen etcetera. Självständighetsprocessen var tuff och än idag lever konflikter delvis kvar och självständigheten är inte alltid självklar.

Organisation 2

Här fanns bara kraften inifrån, de unga ville själva. Man möttes dock av hårt motstånd från moderorganisationen initialt, de äldre ville ha kontrollen över ungdomarna och deras organisation. Men ungdomarna höll mot och höll fast vid behovet av egenorganisering. De bröt sig fria och är idag reellt självständiga från moderorganisationen.

Organisation 3

Kraften kom endast från ungdomarna själva, de ville ta ansvar själva och de ville uttrycka sin identitet på ett annat sätt än de vuxna. Ungdomsorganisationen är dock inte fullt ut accepterad eller respekterad. Moderorganisationen fortsätter att bedriva både barn- och ungdomsverksamhet. Centralt anser man sig vara en röst för hela målgruppen/åldersspannet och ungdomsorganisationen får kämpa för sin plats.

Det verkar vara så att om en av ”drivkrafterna” finns, och om det perspektivet får råda och blir respekterat, kan en funktionell organisation skapas. Detta oavsett om det handlar om egenorganisering eller disciplinering. Om däremot båda perspektiven är starka leder det till konflikter och att möjligheterna att jobba fullt ut med det som är uppgiften minskar. För att självständiga ungdomsorganisationer ska kunna utvecklas måste det vara ungdomarnas perspektiv och kraft som får styra.

Vid en återblick på bidragssystemets utveckling återfinns vi denna spänning. Är organisationen en frizon som byggs inifrån eller något som ska fylla en funktion för välfärdssamhället och konstrueras utifrån de vuxnas perspektiv?

Förändringsfaktorer

I listan på förändringsfaktorer kan vi se att moderorganisationen genomgående finns med som en faktor som motverkar självständighetssträvandena. Detta är sorgligt, men kanske inte så konstigt om vuxenvärlden vill se andra syften med ungdomsorganisationer.

För de nuvarande ordförandena verkar det som om det är de samhälleliga värderingsförändringarna som leder till de största negativa faktorerna. Människors engagemang har förändrats och man vill inte längre ställa upp på styrelseuppdrag eller bli ledare för grupper, eftersom detta förutsätter ett långvarigt engagemang. Bidragen, inte minst kommunernas, dras in eller minskas kraftigt vilket leder till bristande ekonomi och försämrade möjligheter att arbeta självständigt.

De nuvarande ordförandena nämner knappt några positiva förändringsfaktorer alls. Kanske handlar det om att i den mån de befinner sig i en förändringsprocess, så är den negativ och tuff. Då är det också svårt att se några positiva faktorer.

Utifrån svaren verkar det som om ungdomsorganisationernas självständighetssträvanden i dag i mångt och mycket styrs av samhällsutvecklingen med sina värderingsförändringar, samt hur moderorganisationen och människorna i den agerar. Dagens ordföranden nämner knappt att ungdomarna själva skulle kunna utgöra positiva krafter i självständighetssträvandena.

I intervjuerna talas det tydligt om att många människor varit engagerade och drivit arbetet framåt, och att det mest har handlat om ledningsgrupper av olika slag. Ordförandena var visionärer som drev på. De trodde på sig själva och på målet.

Krav på förändrings- och utvecklingsprocess

Vad har då krävts av de organisationer som drivit arbetet med att bilda nya formella ungdomsorganisationer? Självklart är villkoren inte samma för alla. De ekonomiska, personella, strukturella och kulturella villkoren har sett helt olika ut. Det är svårt att uttala något generellt, men det finns ändå delvis gemensamma nämnare.

Vi har redan sett att propositionen, enligt ordförandena, var en viktig signal och bekräftelse, men inte det som gjorde det möjligt. Istället lyfter man fram starka ledare, starka ungdomar som ville, kunde och orkade driva arbetet. Trots det, menar någon, är det nästan omöjligt för ungdomar att själva genomföra allt. De behöver vuxnas kunskap om de ekonomiska, juridiska och personella frågorna.

Flera av ordförandena pekar på att det är svårt att i en ungdomsorganisation bedriva ett omfattande förändringsarbete som kräver uthållighet, både av styrelse och av ordförande. Genomströmningen i organisationen är stor och verkar gå snabbare och snabbare, vilket leder till att kontinuiteten och överföringen inte alltid är den bästa.

”Jag vet att förändringar tar i alla fall fem år, när medlemmarna är med två till tre år blir det problematiskt. Alla vill vara med från början och göra utredningar etcetera.”

”De som brinner för en fråga försvinner och byts ut och andra frågor blir aktuella.”

Att genomföra det formella kan i sig vara ett stort arbete och ibland kan det vara svårt att se allt arbete som kommer därefter:

”Vi flyttade in i en tom lägenhet och ingen satte in några möbler i den.”

Stor kraft läggs vid de organisatoriska frågorna, men sedan verkar inte innebörden av besluten föras ut i organisationen. Att göra verklighet av alla tankar och nya värderingar tar lång tid. Det krävs ett hårt och långsiktigt arbete med att bygga upp en ny organisation i en hel rörelse, inte minst om det finns en stark tradition och kulturella krafter på de olika nivåerna i organisationen.

”Att arbeta med detta är en lång process och det handlar om att kunna hantera och arbeta med relationer”

”Man måste förstå vad förändring gör med människor, den kraften är stark och kan ta sig oanade uttryck.”

För de ungdomsorganisationer som levt och lever nära sina moderorganisationer och är beroende av dem måste förändringsarbetet vara ett gemensamt arbete mellan moderorganisationen och ungdomsorganisationen. Tyvärr har det ofta blivit så att ansvaret och arbetet har lagts på de unga. Ordförandena påpekar att det är viktigt att kommunicera vad detta betyder för båda parter och att båda parter kommunicerar samma sak. Självständigheten innebär en ny position för hela organisationen, och när positionerna förändras måste relationen mellan moder- och ungdomsorganisation omdefinieras för att samarbetet ska fungera. Det handlar alltså om en ömsesidig förändringsprocess, med tydliga gemensamma mål där arbetet drivs från och i både moderorganisationen och ungdomsorganisationen. Högsta ledningen i moderorganisationen är mycket viktig för goda kontakter. De ger många gånger legitimitet för arbetet.

Flera trycker på hur viktigt det är att dokumentera arbetet för att kunna förstå det som händer, och för att senare styrelser och ordföranden ska kunna följa utvecklingsarbetet. Utbildning, riklig och kontinuerlig information och bra informationskanaler både inom ungdomsorganisationen och till moderorganisationen är också viktiga.

9. Vikten av självständiga ungdomsorganisationer

Svaren på frågorna om varför det är viktigt med ungdomsorganisationer och varför det är viktigt att dessa är självständiga blev mycket lika. För ordförandena är det självklart att ungdomsorganisationer ska vara självständiga.

Vi återkommer till hur det ser ut i verkliga livet och tittar först på vilka argument de intervjuade har. Det finns inga stora skillnader mellan hur de nuvarande och de före detta ordförandena svarar, däremot går det en tydlig skiljelinje mellan barn- och ungdomsorganisationerna och familjeorganisationen.

Att få göra egna misstag och gå egna vägar för att lära och växa

"En skola för att få göra fel, få pröva på saker, men också att leva tillsammans med andra människor, samarbeta med andra människor – vad det innebär och hur man gör det."

"Sedan handlar det också om ett växande i att få styra sig själva, få chansen att själva utforma sin egen verksamhet, välja sin egen väg, göra sina egna misstag ... många har vuxit och lärt sig så oerhört mycket vilket bara det motiverar en egen organisation."

"Måste få hitta sina egna vägar och möjligheter. Inte styras av äldres riktlinjer och ramar utan få eget handlingsutrymme. Man måste tillåta ungdomar att få göra misstag, det är det det handlar om. Om man inte gör misstag lär man sig inget heller ... Självständighet skapar motivation att vara delaktig."

Att komma till tals och sätta agendan

"I den bästa av världar behövs inget ungdomsförbund. Men nu lever vi inte i den bästa av världar och för att unga ska komma till tals krävs ett förbund."

"Jag tycker främst att det handlar om att det blir på ungdomars villkor, deras sätt att se saker och ting. Som vuxen ser man inte alltid utifrån en ung människas perspektiv."

"Man hade inte samma möjlighet att förverkliga sina egna idéer och styra över sin egen verksamhet om man inte var en egen organisation ... en garanti för att själv få bestämma."

Engagerade ungdomar

"Man kan inte växa upp och vara omhändertagen av andra och så helt plötsligt när man blir 30 år slå på knappen och bli engagerad. Man skolas in i det, man tränas och lär sig."

"Ge unga människor möjlighet att ta ansvar och få engagera sig."

"För att ungdomar är engagerade och är framtiden."

"Svaret blir väl helt enkelt att det blir fler människor som blir engagerade om man har en ungdomsförening, engagemanget blir djupare när man själv får göra det."

Gemenskap och identitet

”Bygga ett nätverk i hela Sverige, första gången de lärde känna personer med samma bakgrund och identitet från andra städer. Mail och Internet fanns inte, vi var ett naturligt sätt att lära känna varandra.”

”Skapa en gemenskap där barn och unga faktiskt får plats, får utrymme och får vara just barn och unga. Jag tror inte det är möjligt att göra det i en organisation med både vuxna och unga.”

”Det handlade om hur vi såg på oss själva, en identitets- och ideologifråga. Vem är jag och hur vill jag bli sedd.”

Utveckling av moderorganisation

”En förutsättning för en utveckling av moderorganisationen.”

”Vi var många som kände att organisationen i sin helhet i den form som den hade då är på väg att försvinna, och att man måste växla kurs på något vis. Det handlar om att världen behöver denna organisation, det mänskliga lidandet tar inte slut. Men den form som finns nu räcker inte på något vis, utan man måste hitta helt nya vägar. Då sa vi att det här är också ett sådant sätt.”

”Öppenheten, där man kan gå ut och in, redskap att nå många och att det gagnar rörelsen.”

Karriär, gå vidare

(Nämnt av den organisation som ingår i en ”familj”.)

”Det är också bra att det finns något att se fram emot. Jag börjar i föreningen, är med på distriktsnivå och kanske förbunds nivå – men sedan kan jag börja om i nästa eller moderorganisationens verksamhet. Fler steg och man kan vara kvar i organisationen mycket längre.”

”Jag var ordförande då och det är klart att om inte ungdomsorganisationen hade funnits kanske jag inte varit här. Jag kan se att vi som hade självförtroende nu gått in i vuxenorganisationen och vill förändra där.”

Motkraft i samhället

(Nämnt av organisationen med vuxenkaraktär.)

”Att man inom arbetarrörelsen har ett erbjudande i form av aktiviteter som vi tycker är bra, bra sätt att samlas kring och med ett bra innehåll. Som kan vara ett alternativ till exempelvis kommersialismen.”

”Kommersiella krafter är så starka och ungdomsorganisationer behövs som motkraft. Barn och ungdomar behöver ha vettiga fritidssysselsättningar för att inte hamna snett men också för att de har rätt till en bra fritid.”

Reflektion

”Egna vägar och egna misstag” och ”att få komma till tals och sätta agendan” är de två syften som så gott som alla nämner. Det gäller dock inte familjeorganisationen, som inte har perspektivet ”ungdomar för ungdomar” utan istället tänker ”vuxna för barn”.

Det är framförallt invandrar- och handikapporganisationerna som talar om organisationens betydelse för identiteten och det är bara de före detta ordförandena som genomgående talar om ungas engagemang.

Syftet med att utveckla moderorganisationen ska ses som att när ungdomsorganisationen finns, skapas spjutspetsverksamhet och nya former för rörelsen. Det handlar inte om att medlemmarna i ungdomsorganisationen i någon större utsträckning går vidare till moderorganisationen och driver utvecklingen där. Få exempel ges i intervjuerna på att inbudsning från ungdomsorganisation till vuxenorganisation fungerar. De vuxna vill detta, men för de unga är det inget prioriterat arbete. Återigen dyker frågan upp om hur man ser på ungdomsorganisationen – finns den till för att moderorganisationen ska få nya medlemmar eller för att unga människor har rätt att få ta ansvar och påverka sin vardag? Kan man ge fritt handlingsutrymme och samtidigt vilja styra riktningen? Ordförandena ger en relativt likartad beskrivning av varför det är viktigt med självständiga ungdomsorganisationer. Samma sak gäller för begreppet självständighet. Trots den likartade beskrivningen, och att så gott som allas självbild är att den egna organisationen är självständig, skiljer sig deras vardag betydligt åt. Det verkar som om orden tolkas på olika sätt, och att man, beroende på organisationernas historia, tradition och relation till moderorganisationen, har olika bilder av vad det är att vara en självständig ungdomsorganisation. Självständigheten kan sägas gå i arv och överförs genom organisationens vardagliga liv. Den ungdomsorganisation som har en mycket lång och nära relation till moderorganisationen, byggd på samverkan och samförstånd, ser självständighet på detta sätt. Men för organisationen som bildas från ingenting finns det helt andra möjligheter att se på begreppet självständighet.

Organisationens faktiska betydelse

Några tar upp att det inte bara är positivt med ungdomsorganisationer, eftersom resultatet ofta blir att vuxna och unga lever parallella liv. Flera menar också att alltför mycket tid och kraft går åt till att bevaka självständigheten och arbeta för att ungdomsorganisationen ska mötas med den respekt som ungdomarna har rätt till. En av de före detta ordförandena tar upp frågan om ungdomarna verkligen respekteras och organisationens faktiska betydelse. Hennes tankar är något uppgivna:

”Det handlar lite om hur jag har blivit behandlad nu som vuxen. Nu räknas jag som vuxen i etablissemangen, och då förstår jag att jag länge i andras ögon varit en användbar ungdomsrepresentant. Fast jag själv upplevde att jag var en betydelsefull medlem, men jag var inte en fullvärdig medlem. Jag var bara medlem som en ungdomsrepresentant. Lockbete, de behövde någon som var frifräsare, sanningssägare. Man kunde inte det i sin egen roll och det var det man kunde utnyttja oss ungdomsorganisationer till. Jag tycker mig se det i flera områden nu. Ungdomsorganisationsvärlden är en egen värld som inte riktigt räknas om man vill vara elak. Om man vill vara positiv så är det bra skolning. Jag är ambivalent i den frågan. Vara ung och själv få pröva – det argumentet håller men att kunna påverka – det argumentet håller inte.”

Kanske är det så att självständighet är en skolning bland andra, som staten stödjer eftersom man vill stärka den demokratiska fostran. Det är ett sätt för vuxna att forma unga människor och därför kan självständigheten sägas ha en gräns. Olikhet och mångfald i tankar och åsikter får finnas inom vissa ramar och dessa ramar styrs av ”vuxennormen”.

10. Relationen med moderorganisationen

Frågorna om hur självständigheten ser ut och hur relationen med moderorganisationen är ger liknande beskrivningar. Svaren redovisas därför tillsammans.

Vi har redan konstaterat att det inte bara krävs formell självständighet utan också kulturell, och att självständigheten inte en gång för alla är given, utan något som kräver ständigt arbete och underhåll. Det blir också tydligt i intervjuerna att de olika nivåerna i organisationerna lever under olika villkor i relationen med moderorganisationen och under olika grad av självständighet. Denna skillnad redovisas nedan. Dessutom lyfts de faktorer fram som verkar påverka självständigheten och även några områden inom vilka stora förändringar sker. En av de organisationer som bildades under mitten av 1990-talet gjorde sig helt fri från moderorganisationen. Organisationens ordförande beskriver också verkligheten på ett annat sätt än övriga ordföranden.

”Ungdomarna känner ingen påverkan från moderorganisationen, de har knappt någon kontakt över huvud taget” och ”ingen konkurrens och ingen ekonomisk makt eftersom vi inte får några pengar” och ”normativ makt fanns innan vi bildade egen organisation, de försökte påverka oss de första åren, men det gick inte.”

Ordförande säger också att det enda som hindrar är *”de själva, det finns inget annat som begränsar dem”*.

För att uppnå denna självständighet krävdes en lång kamp och flera tuffa år. Idag har de eget kansli på en annan plats än moderorganisationen, de får inga bidrag från moderorganisationen, och är ideologiskt och kulturellt helt självständiga på riksnivå. Vissa lokalavdelningar finns på samma ställe som moderorganisationens lokalavdelningar och där kan samma problem uppstå som för de övriga organisationerna. Inga avtal finns, men de har idag god kontakt med moderorganisationen och ser till att informera varandra.

De andra ordförandena däremot målar upp mycket likartade bilder av situationen i sina organisationer.

Central nivå

På central nivå ser sig de flesta som självständiga. Genom anställda och ordförande har man möjlighet att ”stå emot” och driva sitt eget arbete. Men möjligheterna att möta moderorganisationens representanter dagtid och att arbeta för ungdomsorganisationens ställning ser olika ut för de organisationer som har en heltidsarvoderad ordförande och de som inte har en. Det kan många gånger vara svårt när de unga frivilliga från ungdomsorganisationen ska möta och arbeta med moderorganisationens anställda. En ordförande berättar att den olikheten leder till att moderorganisationens representanter ofta är bättre förberedda än vad som är möjligt för de frivilliga ungdomarna. Detta leder till att ungdomarna ibland måste hänga på projekt som redan är igång. Då är det inte möjlighet att vara med och sätta agendan på samma sätt. En stor ungdomsorganisation med eget stort kansli har större möjlighet att etablera en egen kultur och därmed större möjligheter att mötas på mer jämlika villkor.

Relationen mellan moderorganisationen och ungdomsorganisationen regleras på central nivå, ofta genom stadgar, samarbetsavtal eller avtal i enskilda frågor och

tjänster. Flera organisationer har representanter i varandras styrelser (ungdomsorganisationen är oftare representerad i moderorganisationens förbundsstyrelse än tvärtom) och förbundsstyrelserna/presidierna möts för överläggningar ett par gånger per år. Ungdomsorganisationerna har i de flesta fall goda relationer till moderorganisationens företrädare, men samarbetet verkar mer handla om samordning och information, än ideologiska överläggningar och gemensamma strategier. Arbetet löper många gånger parallellt och flera ger uttryck för att det lika mycket handlar om position som relation, ibland kanske till och med mer om position.

Nästan alla tar upp att en egen lokal är en viktig förutsättning för självständigheten, men flera har varit tvungna att "flytta hem" på grund av dålig ekonomi. Att dela lokaler på förbunds nivå kan även leda till positiv samverkan, eftersom man har möjlighet att mötas på någorlunda lika villkor. Anställda möts naturligt och ingår ibland i gemensamma arbetsgrupper.

"Bra relationer med ledningen, betyder mycket, men är sårbart. Det har varit mycket positionering och lite mindre relationer ... nu har vi flyttat till samma lokaler, vilket innebär mer samarbete. Strukturellt, formellt och kulturellt helt ok på central nivå, vi står emot."

"Självständighet? Ja, i alla fall på riks. Reglerat med avtal."

"Riks kan bestämma allt, ingen lägger värderingar i det, kanske har man frågor, men man har förtroendet."

Men för någon organisation fungerar det inte alls och relationen beskrivs bäst med ord som konkurrens eller ointresse. Familjeorganisationen beskriver sitt samarbete med sin "vängrupp/organisation" på ett delvis annat sätt. De har återkommande överläggningar för att informera varandra, de finns med på kongresser som skapar viktiga ingångar, de öppnar dörrar för varandra, lobbar runt och bygger nätverk. Här möter vuxna andra vuxna och då sker samverkan på en mer jämbördig nivå. Det ekonomiska beroendet är dock detsamma.

Även på central nivå märks moderorganisationens normativa makt i flera organisationer:

"Måste slåss för positioneringen ... det gäller att slå med hård fakta, att kräva, att bevisa."

"Inte tillräckligt med respekt, lite klappad på huvudet, vad söt du är, vad roligt att du är med, bli bortglömd i vissa situationer. Du är inte där som en fullvärdig medarbetare eller medorganisation utan du är som en käck ungdomsrepresentant som dom behöver. Det krävs också att man kämpar och det skulle man inte behöva göra. Man känner sig uppskattad, men man är inte fullvärdig på samma nivå, man är lägre."

"Vi är självständiga för det mesta, men vi tar kanske lite väl mycket hänsyn till moderorganisationen. Vi har inte modet, kraften och viljan att ta den sista matchen."

Lokal nivå

De flesta menar att problemen finns på lokal nivå. Det kulturella beroendet är särskilt stort i de fall man inte har tillgång till en egen lokal. Här märks tydligt hur ekonomisk makt förstärker kulturell makt. För den organisationen som har stora problem på riksnivån är dock närheten enbart något positivt. Samverkan, betyder många gånger mindre självständighet på lokal nivå. Detta beror på att ungdomsorganisationen är ekonomiskt beroende och måste rätta sig efter moderorganisationen. Ungdomarna är utelämnade till de vuxna i moderorganisationen och hur de vill relatera till ungdomsorganisationen. Styrelserna på lokal nivå fungerar dåligt. I de organisationer som har verksamhet för barn är bristen på ideella ledare påtaglig.

”På lokal nivå finns det klara brister och problem som förhindrar självständigheten. Kunskap och respekt saknas. Inte kulturellt fritt, mycket normativ makt när man finns på samma ställe.”

”Lokalt lever man nära moderorganisationen för det är de som äger fastigheten. Är man där måste man ställa upp på deras regler. Där är det också att de sitter på pengarna och då blir det mer på deras villkor om man vill få del av dessa medel.”

”Lokalt – vår verksamhet är integrerad och beroende av moderorganisationens lokalföreningar, mycket samarbete och stöd.”

”Ute i landet blir det allt fler vuxna/föräldrar som hoppar in och gör verksamhet för ungdomar, alltså inte ungdomar som själva definierar, vilket gör att det blir färre ungdomar. Vuxna hoppar in för att de vill så gärna att ungdomsorganisationen ska finnas. Ond cirkel.”

”Runt om lokalt är det ungefär samma människor som sitter i de olika styrelserna (moder och ungdom). Ungdomsorganisationen blir en administrativ sak, på pappret. I verkligheten finns bara en organisation som driver verksamheten. Allt mer likt moderorganisationen”.

Distrikten

En av organisationerna har aldrig haft distriktsverksamhet och i en annan finns bara två stycken. I de övriga organisationerna däremot, har distriktsnivån tidigare varit lika självklar som de andra två nivåerna. Men nu har saker hänt:

”Förut fanns distrikt, men dessa är borttagna eftersom man inte vill sitta i styrelser utan göra verksamhet. Samma personer satt i distriktsstyrelserna och i föreningarna.”

”Förra styrelsen ville att där distrikten inte fungerar ska man slippa att upprätthålla distriktsfunktionen men det gick inte igenom (gemensamma stadgar). Det som har hänt nu är att vi har vilande distrikt, vilket vi även hade förut. Sju av 24 distrikt är gissningsvis vilande. Det vi kunde ändra själva var hur många som måste sitta i en distriktsstyrelse. Förut var det sju stycken men nu är det tre stycken. Av de 17 som är kvar har vissa bara tre stycken och i vissa fall har man bildat gemensam styrelse med moderorganisationen och juniorförbundet ... En gemensam lösning så länge det finns pengar att hämta.”

”Förändringarna har gått i riktningen att fem av sex distrikt har gemensamma styrelser med moderorganisationen, exakt hur det ser ut vet jag inte riktigt. Men barns och ungas engagemang kvävs i gemensamma styrelser. Trots den bästa vilja i världen är frestelsen alldeles för stor att låta erfarenheten tala. När det väl kommer till kritan. Motivet framför allt är att fylla styrelserna. Min uppfattning är att det är en katastrof för unga människors självständighet. I förlängningen för moderorganisationen också, man kommer inte att vilja ärva föräldrarnas organisation. Gemensamma styrelser gynnar inte en positiv utveckling.”

”Distrikt har inte samma möjlighet att styra och ställa. Det finns mycket gemensamt, ekonomi, distriktsexpedition, ibland gemensam styrelse. Man kör så mycket man har kraft till. Har man inte kraften lägger man ner eller bildar en gemensam styrelse. En hel del fixande för att få bidrag.”

För några organisationer finns alltså ingen relation med moderorganisationen på distriktsnivå, eftersom man inte bedriver någon verksamhet där. I andra har gemensamma styrelser bildats, där man till viss del har gemensam ekonomi. I några organisationer finns delvis gemensam personal, medan andra organisationer har börjat anställa distriktskonsulenterna centralt för att klara arbetsgivaransvaret. Utvecklingen går med andra ord åt olika håll och vad detta kommer att innebära för de olika organisationerna är för tidigt att säga än.

I familjeorganisationen finns liknande problem, men det verkar som om de vuxna fortfarande vill ta på sig styrelseuppdrag och stanna kvar längre. Detta ger kontinuitet och en stabil bas att bygga organisationen från. Distrikten är relativt stadiga, men däremot verkar bristen på ledare till verksamheten vara lika stor. Kulturskillnaderna finns mellan äldre och yngre, istället för mellan moderorganisationen och ungdomsorganisationen. Familjeorganisationens barnkongress har varit vitaliserande för hela organisationen, vilket andra ungdomsförbund menar att de är för moderorganisationen.

”Även om vi har barn och ungdomar med i avdelningsstyrelserna skulle det ideala tillståndet vara att ha ännu fler med i styrelserna. Där barn och ungdomar själva fick ta ställning till hur de ska lösa problemen.”

”Ett distrikt har haft det jobbigt, men det har löst sig. Med avdelningarna kan det gå upp och ner. De lider lite av samma problem som ungdomsorganisationerna. Folk flyttar och det finns inga naturliga efterträdare. Vi har nog mer problem med att vi inte har tillräckligt med barnledare än att folk inte vill sitta i styrelserna.”

”Under ytan finns starka normer som styr den kultur som byggts upp. Kultur som äldre satt upp och som är svårt för unga och de som kommer utifrån att bryta och tycka annat. Det finns hos oss. Jag har sett distriktsstyrelser som trivts så bra med varandra och varit så tigha så det blivit svårt för nya att ta sig in. Både vuxna och unga, men självklart har ungdomarna ännu svårare att hävda sina åsikter. Särskilt om man är lite kaxig, då vänds det emot en.”

Reflektion kring faktorer som påverkar självständigheten

Vilka faktorer är det då som verkar påverka relationen och självständigheten för ungdomsorganisationerna? Vi får till stora delar samma svar här som vid frågan om positiva och negativa faktorer vid självständighetssträvandena.

Ekonomiska resurser och lokaler

Brist på pengar, inte minst på lokalplanet, leder bland annat till att man inte kan skaffa sig en egen lokal, vilket är en avgörande faktor för självständighet. Delad lokal leder ofta till att man tvingas rätta sig efter de vuxnas regler. Varifrån pengarna kommer påverkar alltså det egna handlingsutrymmet, och en ensidig finansiering gör organisationen/verksamheten extra sårbar.

Ideella resurser

När de ideella resurserna minskar på distriktsnivån fungerar inte styrelsearbetet, och enligt ordförandena verkar detta lösas genom att man antingen lägger ner distriktsverksamheten, går samman med moderorganisationen eller har kvar någon ”minivariant” för att inte förlora bidragen. Gemensamma styrelser i distrikten leder antagligen till att ungdomarnas röst får mindre genomslag och att de får det svårare att stå emot de vuxnas normer. Dessutom försvinner också en nivå för ungdomarna att gå vidare till, när de vuxit ur lokalavdelningarna. Riksförbunden förlorar också en rekryteringsplattform.

En av ordförandena talar om ”*repellerande människor*”, unga människor, som kommer från lokalavdelningarna och vill ta större ansvar, men som möts av vuxna som inte vill ge dem inflytande. De vänder därför i dörren. Många av dessa personer försvinner helt, eftersom de inte är intresserade av att gå tillbaka till en lokalavdelning som de vuxit ur.

När de frivilliga ledarna minskar i antal på lokalplanet, får detta antingen till följd att verksamhet läggs ner eller att någon äldre går in och börjar ”göra verksamhet” för ungdomarna. Detta leder i sin tur till färre ungdomar, eftersom moderorganisationens kultur lätt tar över. Brist på folk till styrelserna leder antingen till att lokalavdelningarna försvinner eller, kanske oftare, till att det formellt demokratiska arbetet försvinner.

Moderorganisationens kulturella makt

Moderorganisationens kulturella makt är stor, inte minst på lokalplanet, men även på distriktsnivå där styrelser går ihop med moderorganisationen eller fungerar bristfälligt. Utan ekonomiska resurser och egna förtroendevalda (och anställda) tar moderorganisationens normer lätt över.

Rollfördelningen

När det saknas en tydlig, ömsesidig och respektfull rollfördelning försämras möjligheterna att bygga upp en god relation och göra ett bra arbete i ungdomsorganisationen betydligt. I de fall där moderorganisationen bedriver barn- och ungdomsverksamhet parallellt med ungdomsorganisationen finns stora problem. Om båda organisationerna konkurrerar om samma målgrupp har ungdomsorganisationen mycket liten chans att hävda sig.

Självständig samverkan?

Några av organisationerna har en lång gemensam historia med moderorganisationen och en stark tradition att leva nära varandra. Men att leva nära varandra verkar inte per automatik leda till mer eller bättre gemensam verksamhet. Snarare finns det, i de situationer då arbetet löper parallellt, något lamt i sättet att beskriva relationen. Störst intresse visas ändå de egna projekten. Kanske är det så att närheten mellan organisationerna medför att nya frågor, synsätt och konflikter relativt snabbt fångas upp och integreras inom det redan etablerade systemet.

Är det över huvud taget möjligt med ”självständig samverkan” – att både vara självständig och samverka på samma gång – när en part har den ekonomiska – och normativa makten? Är att vara skild från moderorganisationen och själv tolka ideologin och forma identiteten, en förutsättning för reell självständighet?

Det viktigaste är ändå att detta avvägande alltid ligger hos ungdomarna och inte definieras av de vuxna. Drivkraften och initiativet måste alltså komma inifrån ungdomarna själva. Om beroendet handlar om ekonomi och kontroll och om hur kommunikationen och kontakten fungerar är det kanske så att organisationen kan leva nära om man är oberoende, Man måste alltså, i en nära relation, vara oberoende för att den självständighet man säger sig ha, också ska ha ett innehåll?

Ett par av de organisationer som lever nära moderorganisationen menar att det finns röster i organisationerna, speciellt bland de vuxna, som vill att ungdomsorganisationen ska ha en närmare koppling till moderorganisationen. På det viset skulle ungdomsorganisationen få en tydligare profil och moderorganisationen få rollen som sann och genuin. I en av organisationerna uttrycktes det som ett stort svek mot rörelsen, när ungdomarna bildade sin egen organisation. Det handlar också om att de vuxna inte är nöjda med rekryteringen till moderorganisationen. De tror att de, genom att binda ungdomsorganisationen närmare till sig, kan styra rekryteringen bättre och att det bara är en organisatorisk fråga.

Svagare lokalavdelning och distrikt, avlägsnare riksförbund

I ordförandenas berättelser framkommer en bild av lokalavdelningar som, på grund av ekonomiska svårigheter, många gånger är helt beroende av sin moderorganisation. Detta gäller både i fråga om lokaler och om ekonomi. De har också svårt att få ihop folk till styrelser. En ordförande uppskattar att det bara är ungefär 50 procent av lokalavdelningsstyrelserna som fungerar. De tror att detta beror på att man som ung inte vill binda upp sig, inte vet hur man gör, inte är intresserad eller för att man inte tycker att ett fungerande styrelsearbete spelar någon avgörande roll.

Flera av ordförandena pratar om att styrelserna blir allt yngre. Ungdomarna är med allt kortare tid och det leder till problem med kontinuiteten. Det finns helt enkelt inte ungdomar som har varit med tillräckligt länge och som har tillräckligt stora kunskaper att lyfta organisationen lokalt. Kanske handlar det också om att riksförbunden inte själva har uttryckt vikten av ett fungerande styrelse- och demokratiarbete, inte värderat det och inte satsat tid och pengar på det. Flera av ordföranden talar om satsningar som visat att det går att förändra, men att detta kräver mycket arbete.

Det är också svårt att engagera de frivilliga ledare som bör finnas med i verksamheten varje vecka. I vissa organisationer verkar det som om vuxna från moderorganisationerna, i sin goda vilja att hjälpa till att upprätthålla verksamheten, går in som ledare eller sitter med i styrelserna. Detta leder till att moderorganisationen och ungdomsorganisationen allt mer glider in i varandra.

På vissa ställen existerar lokalavdelningen bara på pappret. I verkligheten finns bara en styrelse och det är samma människor som fungera som ledamöter.

Samtidigt blir riksverksamheten allt mer avlägsen för många. Den blir också allt mer ointressant. Lokalt handlar det om verksamhet, medan det på riksförbundet handlar om politik, sakfrågor och lobbying. För att fylla en funktion och vara en viktig part har de centrala delarna blivit allt mer professionella. På lokalavdelningarna är det dock fortfarande gräsrotsorganisering. Flera menar att samhörighetskänslan i organisationen, den gemensamma identiteten, var starkare förr. Helheten var mer känd och engagemanget för hela rörelsen större. Idag är det den lokala verksamheten som är det intressanta, eller större internationella frågor.

När riksfrågorna blir allt mindre intressanta blir kontakten mindre frekvent. Detta leder till att frågorna som riks driver blir sämre förankrade och ännu mindre relevanta. Några menar att denna utveckling skulle gå ännu mycket fortare om de vuxna i moderorganisationen inte stöttade lokalt. Någon av de intervjuade ordförandena menade att om något ska bli gjort och bli bra, måste arbetet utgå från barn och ungdomar på den lokala orten och deras idéer och viljor. Arbeta utöver detta är inte meningsfullt.

Frågan är vilken roll riksorganisationer kommer att spela om denna utveckling fortsätter och vad som händer med och i lokalavdelningarna när distrikten försvinner. En ordförande påpekade att det kanske inte alls är så att det finns färre unga människor som vill sitta i styrelser idag, jämfört med för tio år sedan. Skillnaden är att medlemsunderlaget var så mycket större förr och att det då fanns tillräckligt många ”föreningsbyråkrater”. Procentuellt kanske det finns lika många unga som vill engagera sig nu som då!?

Statistik

Låt oss ta en titt på Ungdomsstyrelsens statistik för medlemsutvecklingen, men först något om tillförlitligheten. I många organisationer är det officiella antalet medlemmar i åldern 7–25 år inte samma sak som antalet unga människor som är aktiva i organisationen eller som berörs av verksamheten. Många ungdomar är med i organisationer utan att betala medlemsavgift. Mycket öppen verksamhet sker där ingen registrering görs och i vissa organisationer finns unga människor med som medlemmar i moderorganisationen, fast de får stöd och hjälp av ungdomsorganisationen. Statistiken måste därför tas med en stor nypa salt.

Fem av de sex organisationerna har förlorat många medlemmar sedan 1995/96, närmare bestämt 11–51 procent, med ett snitt på ungefär 30 procent. Minskningen av antalet lokalavdelningar är ännu mer alarmerande, men med tanke på den bild de intervjuade ordförandena ger, inte förvånande. Organisationerna har förlorat mellan 15 och 52 procent av sina avdelningar. Snittsiffran ligger på cirka 40 procent.

Det finns dock en organisation som inte följer trenden ovan, utan har ökat med cirka 30 procent både i medlemsantal och i antal lokalavdelningar. Det är den ungdomsorganisation som finns och arbetar längst ifrån moderorganisationen och som inte får något ekonomiskt bidrag.

Organisationer för barn, ungdomar eller vuxna?

De sex organisationerna kan delas in i tre grupper, en där *ungdomar gör för ungdomar*, en där *unga gör för barn och ungdomar* och en där framför allt *vuxna gör för barn*. Det ger tre olika typer av organisationer med olika verklighet och behov. Bland de organisationer som ingår i gruppen *unga gör för barn och ungdomar*, finns åsikten att det vore bättre om barnen inte fanns med i organisationen. Med barnen följer de vuxna som samtidigt hämmar ungdomarna. De behövs dock för barnens skull, eftersom ungdomarna inte alltid är intresserad av eller orkar ta hela ansvaret för barnverksamheten. En ordförande menar att om det finns barn i verksamheten, måste den vara mer generell och ledarna måste ta ansvar för helheten. Är det bara ungdomar som gör verksamhet för och med andra ungdomar, kan engagemanget gälla ensaksfrågor och verksamheten vara lite spretig och inte så noga planerad. Flera menar att de vuxna borde ta ansvar för barnverksamheten och därmed ge utrymme för ungdomarna att verkligen skapa sin organisation och sin verksamhet. I en av organisationerna har man löst frågan så att man centralt är mer en ungdomsorganisation, medan man på lokalplanet, nära moderorganisationen, är både en barn- och ungdomsorganisation.

När några av de intervjuade ordförandena beskriver den historiska och nutida utvecklingen av organisationerna på likartade sätt. Först var det vuxna som hade verksamhet för barn och ungdomar i uppfostrande syfte och sedan, fortfarande med vuxna i ledningen, kom ett ökat fokus på den unga människans bästa. Nästa steg blev att unga arbetade för och med barn och ungdomar inom ramen för moderorganisationen och därefter att unga arbetade för barn och ungdomar i en egen organisation.

Idag verkar utvecklingen gå mot att en del organisationer släpper barnverksamheten och att det blir ungdomar som arbetar för ungdomar. Till detta kan man lägga bilden med distriktsverksamheten som försvinner eller försvagas. Det är ofta distriktsverksamheten som håller i lägervistelser och andra spännande dagsaktiviteter. Det är där de små får känna hur läckert det är att vara många tillsammans.

Vad händer då med barnen? Hur får de möjlighet att växa vidare? Kommer barnen att försvinna för ungdomsorganisationen om moderorganisationen ”tar tillbaka” ansvaret för dem och hur överbryggas man glappet mellan barn i moderorganisationen och ungdomarna?

Satsning på ledarskap och utbildning

En viktig fråga blir hur man löser ledarfrågan, det vill säga både verksamhetsledare och ledare för organisationen. Flera ordförande talar om en passivisering som sprider sig. Samtidigt uttalar de dock att de inte tror att ungdomarna egentligen är mindre engagerade nu än förr, utan att ungdomarna istället inte tror att de kan påverka, att de inte får uppmuntran att höja sin röst eller att formen är fel.

Flera lyfter upp den dåliga självbilden och underskattandet av den egna förmågan, vilket också hänger ihop med bristen på ledare. Många vill satsa på ledarutbildning eftersom det symboliska ledarskapet behövs mer än någonsin. Det behövs ungdomar och ledare som vågar kliva fram, peka ut riktningen och säga att dit tycker jag vi ska gå. Det behövs också ledare på golvet som tar tag i barnen, frågar vad de vill och säger att det är möjligt att genomföra.

Den snabba genomströmningen av medlemmar och bristen på kontinuitet ställer höga krav på utbildning. Nya föreningsaktiva måste kunna skolas in och ledarskap och föreningskunskap blir speciellt viktigt.

11. Anställdas påverkan

De anställda påverkar också ungdomarnas möjlighet att själva forma sin organisation och själva få ta ansvar. En av ordförandena beskriver hur det var i hans organisation innan de blev "självständiga":

"När vi var en del av moderorganisationen var det väldigt påtagligt i distrikten, personalen kände sig som en del av arbetslaget i moderorganisationen. De satt på kontoret med den kulturen. De flesta var över 30 år och de var lite som fritidsledare – anställda för att organisera ungdomarna ... de organiserade verksamheten på ett professionellt sätt."

I samma organisation finns idag policyn att de anställda inte ska vara över 30 år och den inställningen delas av flera av organisationerna. Det är viktigt för organisationerna att ha anställda som delar de ungas/frivilligas värderingar och perspektiv. Kravet på den konsultativa rollen är dock stor och det är mycket viktigt med rätt rekrytering, eftersom fel rekrytering kan leda till att ungdomarnas självständighet, ansvar och perspektiv inskränks på olika sätt.

"Viktigt att en organisation inte har för många anställda eftersom det lätt blir att vuxna tar över."

"Ibland styr de för mycket, visst har vi diskuterat tjänstemannastyre. Det är viktigt att man uppmärksammar risken."

"De anställda brinner också. En verksamhet som kanske skulle få dö och där man skulle göra något annat lever kvar på övertid om det finns någon anställd som förvaltar det ... Anställda är som livräddningsbojor."

Reflektion

I intervjuerna menar ordförandena genomgående att de anställda har makt, framför allt genom att man har mer tid, större kunskap och bättre tillgång på information än de frivilliga. Ordförandena såg anställda som personer som ibland uppehåller verksamhet som inte borde få uppehållas. Det resulterar i att verksamheten räddas, men att organisationen samtidigt dör alltmer genom denna boja. Detta gäller för de flesta frivilligorganisationer. I ungdomsorganisationer har också anställda ett maktövertag genom mer livserfarenhet, högre ålder och längre tid på positionen (ordförande byts, men förbundssekreteraren består.)

Ungdomsorganisationens anställda är många gånger en viktig länk till moderorganisationen genom sina både formella och informella kontakter med dess anställda. Samtidigt är möjligheten för ungdomsorganisationerna att ha egna anställda en viktig faktor för att kunna bygga och vidmakthålla den egna identiteten. Fråga är dock vad som händer när distriktsstyrelserna inte längre finns och eller när styrelserna är mycket små. Kan de anställda vidmakthålla frivilligorganisationens kultur själva, utan de många frivilliga? Vad händer med de anställdas förmåga att stärka distrikten/regionerna när de är anställda centralt?

12. Det demokratiska utrymmet

Självständiga ungdomsorganisationer kräver att ungdomar är engagerade i styrelser, arbetsgrupper, med mera. Undersökningen visar dock att många organisationer har stora problem med den demokratiska strukturen. På frågan om unga i organisationerna utnyttjar sitt demokratiska utrymme, svarar samtliga på nästan samma sätt:

"Inte tillräckligt mycket", "de gör det för lite idag", "kunnat skapa och haft mer makt", "inte fullt ut", "till del skull jag vilja säga", "nej inte tillräckligt mycket", "de hade kunnat ta för sig mer, inte tillräckligt", "Nej, man kunde påverka mycket mer än man trodde", "Inte så mycket som de skulle kunna göra".

De flesta menar att de lokala styrelserna och föreningarna inte alltid fungerar. Som vi redan har sett håller distriktsnivån på att försvinna och den centrala nivån att bli allt mindre relevant ute i landet. Flera säger också att förbundsstämman får färre ombud. Andra menar att den centrala nivån trots allt fungerar bra. Intervjuerna ger följande svar på varför situationen är som den är:

Brist på kunskap och utbildning

"Brist på kunskap, vi måste stärka föreningarna med hjälp av föreningsdemokrati."

"Man är inte van, man är inte uppväxt i de tankemönstren ... Utbildning behövs, det tar tid att bygga upp struktur på lokalplanet. Måste börja jobba med ledarskapsskola."

"Arvet och kontinuiteten finns inte."

"Styrelseformen fungerar inte längre, det behövs massor av kunskap."

Form

"Det där pappersskyfflandet som kännetecknar vår organisationskultur och som vi ärvt av våra föräldrar det är eländigt tråkigt. Engagemang dör i föredragningslistorna ... måste hitta andra vägar och former, förenkla och tillåta större frihet."

"Egentligen är det inte så stor skillnad på hur man ser själva sakfrågorna, däremot i arbetssättet. Det handlar om hur man arbetar med frågorna och hur man arbetar i en organisation. Men också om tidsperspektivet – vuxna leva med sexårsperspektiv och de unga tänker – vad gör vi i år?"

Självbild

"Vi har pratat mycket om att det finns en uppgivenhet, att man tror att det inte spelar någon roll om jag är aktiv, vad det ska leda till – man har ingen möjlighet ändå. Vi har varit tvungna att arbeta rätt hårt med denna uppgivenhet."

"Möjligt att vi måste puffa fram dem mer. Någon sorts tröskel, man vågar inte, man tror sig inte kunna. Får inte rätt stöttning."

”Ungdomar underskattar ofta sin egen makt, och framför allt sin egen betydelse för samhällsutvecklingen. Jag har enorm stark tro på mig själv och att det jag gör spelar roll, och därmed också att det andra gör spelar roll. Ungdomar ser inte sin egen betydelse.”

”Ungdomarna har ingen självkänsla, de är kaxiga men det bygger på rädsla. När man frågar vad de vill svarar de att de inte vet, att de aldrig tänkt på det. Jag har aldrig tänkt på att jag vet bäst vad jag vill.”

Vuxna släpper inte makten

”Man vill att unga ska ta ansvar, men man ger dem inte makten och möjligheten ... Om man vill att unga människor ska engagera sig måste man våga ge bort ansvar innan man kräver ett ansvar. Det är en generell norm att vuxna bestämmer.”

”Vuxna vill att ungdomar ska ta ansvar, men ser inte att det krävs något annat då.”

”Hur gör man då för att uppnå detta och verkligen skapa möjligheter för ungdomarna när normen ser ut som den gör, att vuxna bestämmer allt. Det skulle jag vilja fråga de styrande om.”

Ointresse

”För alla är det inte viktigt att vara med och påverka. Man vill bara vara med och stödja saken”.

”Man är inte intresserad av den delen helt enkelt.”

”Man tror att det är jättejobbigt och så vill man ha allt serverat på fat. Någon annan löser det, jag behöver inte bry mig. Ibland beror det på lättja – det är faktiskt lite jobbigt.”

Reflektion kring framtidens organisationsform och engagemang

Hur ser då framtidens organisation ut, som bättre möter ungdomarnas behov? Hur ser det unga frivilliga engagemanget ut? De flesta tankarna i intervjuerna berör ”form och struktur” och nästan samtliga menar att något måste förändras på djupet:

”Antingen kommer organisationsformen, det formella, att anpassas till verkligheten eller så kommer organisationen att dö. Men engagemanget kommer inte att dö”.

Behovet av att göra saker tillsammans har inte förändrats, men formen har gjort det och här har inte de traditionellt uppbyggda organisationerna hängit med. I framtiden kommer vi antagligen att se en större variation av organisering. Det kommer att handla om organisering som inte byggs kring medlemskapet, utan som är inriktat på mer avgränsade uppdrag, utan krav på långa åtaganden. Det blir allt viktigare att göra saker här, nu och direkt.

I stor utsträckning engagerar sig unga människor idag i nätverksliknande sammanslutningar utanför det traditionella föreningslivet. Organisationsformen är inte så viktig längre. Sammanslutningarna måste vara flexibla och ge utrymme för den egna handlingsfriheten. De får inte begränsa kreativiteten.

Flera av de intervjuade ordförandena beskriver organisationens funktion som någon form av ”psykologisk gemenskapsmässig ram” inom vilken man sedan vill kunna agera helt själv.

Solidariteten är inte längre bara riktad mot organisationen utan även mot de egna intressena och egennyttan. Det verkar också som om organisationerna går mot allt rörligare gränser och mångtydigare kultur. Denna mångtydighet kan till exempel ta sig uttryck i att det både finns en längtan efter fasthet, ordning och tydlighet, och en längtan efter större frihet, nya former och gränsöverskridande verksamhet.

En viktig fråga i detta sammanhang är vad som händer med det representativa demokratiska systemet när människor inte längre vill sitta i styrelser eller engagera sig i vad som händer i förbundet. Är det möjligt att ha kvar representativ demokrati när det inte längre finns någon konkurrens om makten? Vad händer när medlemmarna inte längre följer med i det som händer och i efterhand värderar styrelsens insatser? Finns det samma möjligheter att delta i beslutsfattandet på den nationella nivån, när de ”utbildande” nivåerna – lokalplan och distriktsplan – inte alltid finns eller fungerar?

13. Reflektion kring Ungdomsstyrelsen roll

Vad krävs för att organisationernas självständighet ska bli reell? Vad kan Ungdomsstyrelsen göra för att se till så att ungdomar verkligen har möjlighet till inflytande och delaktighet och att ungdomars skapande förmåga och kritiska tänkande ses som resurs? Detta är frågor som kräver ordentligt med betänketid, mer än vad som gavs vid intervjusituationen. De intervjuade ordförandenas kommentarer kretsade kring några områden. En del menade att detta delvis var LSU:s uppgift. Andra tyckte det vore bra om en myndighet stod bakom uttalanden och verksamhet i dessa frågor.

Bidrag styr

Flera av ordförandena påpekade att det är viktigt att bidragsreglerna är tydliga och verkligen prioriterar de organisationer som arbetar utifrån de mål och intentioner som regeringen satt upp, samt att ny verksamhet och experimentlusta stöttas. Många var överens om att ekonomiska styrmedel har mycket stor betydelse. Om Ungdomsstyrelsen vill styra, kan bidragsreglerna användas eftersom de allra flesta organisationer formar sin verklighet och struktur efter reglerna. Medan familjeorganisationen lyfter fram att äldre behövs för att göra bra verksamhet för barn, menar andra att det hårdare och tydligare måste framgå att stödet är till för ungdomar och deras egen organisering.

Ungdomsstyrelsens roll

I flera organisationer är det tydligt att det är omgivningen som sätter gränserna för självständigheten och möjligheterna att ta ansvar. Moderorganisationen vill inte alltid släppa ifrån sig makten eller se ungdomsorganisationen som jämbördig part. Flera ordförande säger med eftertryck att här skulle Ungdomsstyrelsen kunna spela en roll genom att markera ungdomsorganisationernas status gentemot moderorganisationen. Detta är viktigt i den inledande fasen när en organisation bildas men också senare om tvister uppstår. Moderorganisationen måste känna press från myndigheterna och få tydliga direktiv från myndigheten.

Andra myndigheters roll

Några lyfter fram att det krävs att även andra relevanta myndigheter vänder sig till ungdomsorganisationen direkt istället för till moderorganisationen för att ungdomsorganisationen och moderorganisationen ska bli jämbördiga parter. Här skulle Ungdomsstyrelsen som myndighet kunna markera ungdomsorganisationens status och förmedla den erfarenhet som finns hos ungdomsorganisationen.

Kommunernas roll

De flesta ordförandena anser att Ungdomsstyrelsen borde arbeta ännu mer aktivt mot kommunerna så att kommunerna förstår ungdomsorganisationernas situation. Det handlar bland annat om att förmedla hur viktiga bidragen från kommunerna är för organisationernas verksamhet och om bristen på tillgängliga föreningslokaler. Några tar också upp att kommunerna borde driva på skolorna så att de släpper in föreningslivet i skolan. Man menar att skolorna skulle kunna använda sig av den kunskap som finns i organisationerna och samtidigt bygga goda relationer mellan ungdomar, föreningsliv och skola.

Extra stöd till nya organisationer

Nya organisationer behöver stöd i bildandet. Flera av ordförandena menar att man som ny organisation lämnas lite vind för våg och måste klara sig själv. De nya organisationerna behöver hjälp med organisatoriska och administrativa frågor.

Fördjupad kunskap

Ordförandena lyfter fram att de unga behöver mer kunskap i ledarskap, organisationsteori och föreningsteknik. Framför allt så är ledarskapet ett område där Ungdomsstyrelsen bör vara initiativtagare anser flera av ordförandena. Goda mentorer skulle också behövas. Att vara drygt 20 år och plötsligt stå som förbundsordförande med personalansvar är inte alltid så lätt. Här behövs professionellt stöd. Ett förslag var att de före detta ordförandena skulle kunna fungera som mentorer för de unga och nya.

Nätverk och lära av andra

För att bli stark i sin roll som ordförande och styrelseledamot behöver man få del av andras kunskaper och se sig själv och sin organisation i ett nytt perspektiv. Flera av de intervjuade lyfter fram att man skulle ha glädje av att få ingå i mer professionella nätverk – nätverk som skulle kunna fungera som kunskaps- och erfarenhetsplattform, men också som en hjälp att ”öppna dörrar” för varandra.

En annan idé är att personer från central nivå och distriktsnivå praktiserar i olika organisationer för att fördjupa sina kunskaper och vidga sina perspektiv.

Några menar att goda exempel bland ungdomsorganisationerna bör lyftas fram.

Ungdomsorganisationerna och deras representanter behöver få känna stolthet över det man är och gör.

14. Själständighet i ett helhetsperspektiv

Nödvändigt att se självständighet i ett helhetsperspektiv

Det är inte helt lätt att få ett tydligt grepp om intentionerna med och tankarna bakom kravet på att ungdomsorganisationerna i princip ska vara självständiga. Personer som var med från början har försvunnit och bytts ut. De ursprungliga tankarna är därför delvis höljd i dunkel.

Som tidigare konstaterats är det dock tydligt att Ungdomsstyrelsen verkar ha haft det formella perspektivet för ögonen. I rapporten "Förslag till förändrade bidragsregler" (Ungdomsstyrelsen 1999) beskrivs målet med propositionen så här:

"Bildandet av självständiga ungdomsorganisationer har inneburit att ungdomar nu fått den formella makten över sin verksamhet, vilket också varit målet".

I denna uppföljningsrapport har vi kunnat konstatera att de utvalda organisationerna idag är formellt självständiga. Denna intention från Ungdomsstyrelsen får därmed anses ha blivit uppfylld.

Citatet ovan har dock en fortsättning, där Ungdomsstyrelsens uppfattning inte stämmer överens med ungdomsorganisationernas verklighet:

"Det innebär också att ungdomsorganisationerna har en jämställd position i sina relationer med moderorganisationen och andra organisationer."

Den slutsatsen kan inte anses vara korrekt, den ligger snarare mycket långt ifrån den situation som många organisationer idag lever i. Det märks inte minst om man lyfter blicken från det centrala kansliet och den centrala styrelsen och istället tittar på de lokala grupperna ute i landet.

Ungdomsstyrelsens syn på och intresse av ungdomsorganisationernas självständighet gentemot sina moderorganisationer bör inkludera mer än bara den formella självständigheten. Självständighetsbegreppet måste breddas att även omfatta de ideologiska, kulturella och ekonomiska aspekterna. För Ungdomsstyrelsen bör det vara viktigt att följa upp utvecklingen och förutsättningarna till självständighet även på distrikts- och lokalnivå.

Ungdomarnas perspektiv och drivkraft måste råda

Trots att det borde vara en självklarhet att den självständiga ungdomsorganisationen är en frizon för ungdomar, är det inte alltid så. För att självständiga ungdomsorganisationer ska kunna utvecklas måste ungdomarnas perspektiv och kraft styra bildandet, syftet med organisationen och dess utformning. Det måste vara ungdomarna själva som avgör hur de vill definiera sin självständighet och hur de väljer att tolka ideologin. Sist, men inte minst, måste det finnas en tydlig, ömsesidigt erkänd och respekterad rollfördelning mellan ungdomsorganisationen och moderorganisationen. Vuxenvärlden kan inte både tala om vikten av ett frivilligt föreningsliv präglad av ungas kritiska tänkande, skapande förmåga och inflytande och samtidigt kräva tolkningsföreträde. Idag styr vuxenvärlden utvecklingen via formella regler och informella normer. För Ungdomsstyrelsen gäller det att verka för att det är de ungas kraft och perspektiv som får råda.

Synliggöra villkor och möjligheter

Ungdomsstyrelsen bör befinna sig i skärningspunkten mellan vuxenvärldens styrning och de ungas kraft för att bidra till att moderorganisationerna och myndigheterna får förståelse för ungdomsorganisationernas ”självständighetssituation”. God kommunikation och öppna dialoger mellan dessa parter behövs. Detta är inte minst viktigt vid bildandet av nya organisationer, alltså i ”förebyggande syfte”. Denna position som ”myndighet mitt emellan” kräver både kunskap och varsamhet, men Ungdomsstyrelsen har goda möjligheter att än mer lyfta fram myndighetens samlade kunskap inom området och synliggöra ungdomsorganisationernas villkor. Ungdomsorganisationerna i sin tur behöver mer kunskap och hjälp att se sina möjligheter och rättigheter för att våga höja sina röster och kräva sin självständighet. Hur kan Ungdomsstyrelsen och LSU bidra till detta och vilka goda exempel skulle kunna lyftas fram?

Forskning

Varför sker inte mer forskning kring ”ungt frivilligt arbetet” och de ungas organisering och dess betydelse? Ungdomsstyrelsen tar fram underlag kring unga människors värderingar, framtidstankar, delaktighet, inflytande och så vidare och utvärderar dessa. Men varför saknas forskning kring ungas frivilligarbete? Varför bara fråga vad unga människor skulle kunna tänka sig att göra, när man kan fråga vad de gör? Intressanta frågor borde vara: Vad betyder frivilliga insatser för ungdomar idag, vilka motiv och drivkrafter finns, vad har möjligheten till eget ansvarstagande gett dem? Denna rapportens redogörelse kring den demokratiska strukturen borde vara ett spännande underlag för vidare studier. Vad betyder det för den representativa demokratin? Vad leder denna förändring till om den sprider sig till vuxenorganisationerna?

Centralt och lokalt – olika världar

Som framkommit i intervjuerna glider det nationella och det lokala allt längre ifrån varandra, och det gemensamma för förbundet blir allt mindre. Vilka blir konsekvenserna om denna utveckling fortsätter och vilket nytt stöd behövs till organisationerna? Vad betyder det för kommunernas bidragsregler? Är de ”förbundsavgifter” som Ungdomsstyrelsen idag begär in och bedömer organisationerna utifrån de mest relevanta? Har förbundsstyrelsens åldersfördelning, målsättning och utvecklingsområden någon relevans för situationen på lokal och distriktsnivå? Är det en värld, eller kanske två olika världar, som måste mätas?

Stärka kravet på inflytande

Om staten vill understryka betydelsen av att ungdomar själva tar ansvar och fattar beslut, bör staten stärka kravet på ungdomars inflytande i organisationerna för att få bidrag. Bidragsreglerna bör kompletteras med ett formellt krav på att majoriteten i organisationernas styrelser eller beslutande organ skall bestå av ungdomar i bidragsberättigad ålder. Det räcker inte som idag bara ha kravet på att minst 60 procent av medlemmarna ska vara mellan 7 och 25 år.

Barn och ungdom, två begrepp – inte ett

Vikten av att inte tappa bort barnen måste också poängteras. Deras behov bör snarast uppmärksammas och deras delaktighet bör snarast stärkas. Om inte det ansvaret ligger hos Ungdomsstyrelsen så bör frågan ställas; vilken myndighet ska i så fall ansvara för barnens delaktighet? Kanske är det dags att sluta tala om ungdomsorganisationer som ett begrepp och istället visa på att det både handlar om barnorganisationer där vuxna måste finnas med och ungdomsorganisationer där vuxna inte behöver vara med. Med all säkerhet behövs olika typer av stöd och olika bidragsregler för att driva arbetet mot det övergripande syftet.

Att släppa taget om makten!

Empowerment är ett begrepp som ofta nämns idag. Det står för att bemyndiga, ge ansvar och befogenheter och därmed öka möjligheter och handlingsutrymme för grupper och individer att påverka och förändra villkor i deras liv och verksamheter. Med begreppet empowerment uppfattas människan som en resurs och i begreppet ligger också stöd och uppbackning. Det återstår att se om detta begrepp kan bli en verklighet för ungdomarna i ungdomsorganisationerna och de relationer som råder mellan ungdomsorganisationerna och moderorganisationerna. För till sist verkar det handla om de vuxnas bristande förmåga och vilja att lämna över makt, ansvar och möjligheter till de unga, så att de kan definiera sin verklighet och agera utifrån den. Då först får ungdomarna och ungdomsorganisationerna verklig möjlighet att själva kliva fram och förverkliga den självständighet som låg i Ungdomsstyrelsens ursprungliga målsättning.

Litteratur

Bennich, L. (1998). Dr Spock och medborgardygdena. I P. Asper, E.Uddhammar, (Red.), *Framtidens dygder – om etik i praktik*. Stockholm: City University Press.

Nilsson, P. (1994). *Den allvarsamma frutiden*. Stockholm: Statens ungdomsråd.

Nygren, S. (2002). *Samordnad självständighet – en utvärdering av Röda Korsets Ungdomsförbunds första fem år som självständig ungdomsorganisation*.

Proposition 1993/94:135. *Ungdomspolitik*.

SOU 1996:117. *Egenmakt – att återerövra vardagen*. Delbetänkande av Storstadskommittén. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

SOU 1991:12 *Ungdom och makt – Om ungdomars delaktighet, inflytande och jämlikhet på 1990-talet*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

Statens ungdomsråd. (1990). *Förslag till ett reformerat bidragssystem. Statsbidrag till central och lokal ungdomsverksamhet*.

Statens ungdomsråd. (1992). *Modell för ett målrelaterat bidragssystem*.

Thörn, L. (1999). Nya sociala rörelser och politikens globalisering. Demokrati utanför parlamentet. I E. Amne, (Red.), *Civilsamhället*. SOU 1999:84.

Ungdomsstyrelsen. (1997). *Det målrelaterade bidragssystemet – Ungdomsstyrelsens utvärdering av bidragssystemet för statsbidrag till ungdomsorganisationer*

Ungdomsstyrelsens skrifter 2002:2. *Tillsammans – samverkansprojektet i teori och praktik*.

Ungdomsstyrelsen. (1999, 2002). *Blandade handlingar angående bidragsprövning*.

Ungdomsstyrelsen. (1999). *Förslag till förändrade bidragsregler – Ungdomsstyrelsens översyn av de formella bidragsreglerna för statsbidrag till ungdomsorganisationerna*.

Ungdomsstyrelsen 2003:2. *Unga medborgare – Ungdomsstyrelsens slutrapport från projektet Ung i demokratin*.

Dagens Nyheter 22 december 2002. *Unga arga har övergett partierna*.

Dagens Nyheter 27 mars 2003. *Föreningar har tappat halv miljon aktiva*

Dagens Nyheter 29 april 2003. *Majoritet av unga känner sig maktlösa*.

Metro 15 april 2003. *Unga i förorten startar föreningar*.